ב"ה

כסלו תשע"א • גיליון 27

בעיניותיך

למחשבת חב"ד

אדמו"ר הזקן
דרושים מרעישים
מכתבי שלום
סיפורים מרתקים

שיעורים בחסידות
הרב יואל כהן
הרב יחזקאל סופר

המשך תרס"ו
הרב שלמה יוסף זוין זצ"ל
הרב שניאור זלמן גופין
הרב יהושע שפירא

בהתוועדות הזו יש מקום לכולם

כל הפרטים בעמודים 16-17

תוכן העניינים

דרושים מרעישי הלב

מאדמו"ר הזקן 4

הוא צוה ונבראו

הרב יואל כהן 6

כורי הפחם ושולי הפנינים

הרב יחזקאל סופר 12

המשך תרס"ו

הרב דוד אולידורט 18

טעמו וראו - ראיון מיוחד

הרב שניאור זלמן גופין 22

הרב יהושע שפירא 24

יצירות חב"דיות

הרב שלמה יוסף זוין 26

גדול שימושה

בצל אדמו"ר הזקן 28

גדול השלום

מכתבים מאדמו"ר הזקן 30

לעילוי נשמת
החסיד ר' **שלום דובער**
בן הרה"ח אברהם לויק ז"ל
נלב"ע ביום הולדתו
כ"ו כסלו תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
• • •
לזכות בנו **שמואל**
ורעייתו **טליה**
וצאצאיהם: מוריה, אפרת, שלומית,
ריעות ושלום שלמה
סלוין

בחסות:
Pnima
Pearls & Diamonds
תכשיטי פנינים איכותיות
מגדל היהלום מתחם הבורסה רמת גן
03-6132770
www.pearls.co.il

לזכות החתן הרב **ישראל** שי' והכלה מ' **רות** שתחי'
לרגל יום חתונתם כ"ב כסלו תשע"א
יזכו לבנין עדי עד מתוך שמחה וטוב לבב
הוקדש על ידי הורי החתן
הרה"ח **שמואל חיים דוד** וזוגתו **גיטל** שיחיו **פישר**

יו"ל ע"י: **תורת חב"ד לבני הישיבות**
טל' 03-9604637 • פקס' 15339604637 • דואר אלקטרוני: toratchabad@mehadrin.net
עריכה: משה שילת, אליהו קירשנבאום • **עיצוב:** רמי שרעבי • **ציור השער:** ר' זלמן קליינמן ע"ה

חג הגאולה י"ט כסלו

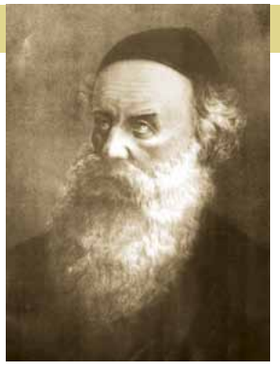

י"ט כסלו – יום שחרורו של רבנו הזקן בשנת תקנ"ט ממאסרו הקשה בפטרבורג בו נאסר על הפצת והרחבת החסידות – הוא חג ומועד כללי בין החסידים.

קודם לכן, בי"ט כסלו בשנת תקל"ג הסתלק רבי דובער הרב המגיד ממזריטש זי"ע תלמידו וממשיכו של רבי ישראל בעל שם טוב.

לפני הסתלקותו, לקח הרב המגיד את ידו של רבנו הזקן ואמר לו: י"ט כסלו הוא יום ההילולא שלנו.

רבנו הזקן אמר: "זה היום יוקבע למועד תמידי בישראל אשר בו יתגדל ויתקדש שמיה רבה ויתעוררו אלפי לבבות בישראל בתשובה ועבודה שבלב".

לא עלי לבדי היה הדבר הזה כי אם על הבעש"ט

מכתבו של אדמו"ר הזקן עם יציאתו לחירות

"יען משך ה' אותי לבשר ענוים, שמחו צדיקים בה' והרנינו כל ישרי לב מגודל חסדי ה' ונפלאותיו אשר עשה עמנו ועמכם. כי לא עלי לבדי היה הדבר הזה. כי אם על הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיו. ואף כי מי אנכי, נבזה ושפל רוח, כי באתי עד הלום שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בין העמים על ידי, וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלוקינו, אך זכות ארץ הקודש ארץ החיים היא שעמדה לנו ולאבותינו וכו'.

ברם כגון דא צריך לאודועי שביום פטירת רבנו הגדול המגיד, הילולא רבא, בו ביום יצאתי לחפשי. וכשקריתי בתלים פסוק פדה בשלום נפשי יצאתי בשלום. ואסיים בשלום".

הכנה לביאת המשיח

מכתב מהרבי מליובאוויטש זי"ע

ב"ה, ער"ח כסלו, ה'תשי"ב

אל רבני ומנהיגי ישראל
אל ראשי המתיבות וראשי הישיבות
ד' עליהם יחיו
שלום וברכה!

קרוב יום התשעה עשר בכסלו, יום ג' (לסדר את אחי אנכי מבקש. זח"א קפ"ד, א) שהוכפל בו כי טוב, הוא יום ההילולא רבא של אדמו"ר הרב המגיד ממעזריטש - תלמידו הגדול וממלא מקומו של אדמו"ר הבעש"ט, אשר את מימיהם אנו שותים ולאורם אנו הולכים.

הוא יום גאולת אדמו"ר הזקן ונצחון תורת החסידות - תורת הבעש"ט - אשר בני **ישראל** יצאו ביד רמה.

ידועה שאלת הבעש"ט למשיח: אימתי אתי מר ותשובת משיח צדקנו: בעת שיתפרסם למודך **ויתגלה בעולם ויפוצו מעינותיך חוצה.**

כי זהו הקדמה והכנה לביאת המשיח.

מתוך תשומת לב לחוב הקדוש המוטל על כל ישראל וביחוד על רבני ומנהיגי ישראל ועל ראשי בתי אולפני בכלל, ועל מנהיגי עדת החסידים בפרט, וזכות הגדולה שלהם להפיץ מעינות החסידות, כפי אשר הנחילו אותם לנו מורנו הבעש"ט ואחריו מורנו הרב המגיד ותלמידיהם נשיאי עדת החסידים.

הנני להציע בזה, אשר ביום הבהיר הזה הוא יום י"ט כסלו הבע"ל, ובשבתות שלפניו ושלאחריו - יסדרו מסבות והתועדויות של כל אלה אשר השפעתם עליהם, אשר בהתועדויות אלו יתעוררו בפרט לעבודה בהפצת המעיינות - מעינות תורת הבעש"ט, תלמידיו ותלמידי תלמידיו - חוצה, ובכלל לקביעות עתים לתורה, שמירת המצוות בהידור, ואהבת רעים וזיכוך המדות ע"פ תורת החסידות.

וזכות נשיאינו, נשיאי ישראל, יגן עלינו כולנו, להצליח במילוי שליחותינו בעלמא דין.

ועינינו תחזינה בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, בעגלא דידן, אמן.

הדורש שלומכם בלב ונפש חפצה
מנחם שניאורסאהן

דרושים "מרעישי הלב"

תורות קצרות מאדמו"ר הזקן

"בתחילה היה רבנו הגדול אומר דרושים קצרים במאוד, מרעישי הלב ומלהיבים מאוד, ונקראו בשם 'דרכים'. אחר־כך נקראו 'אגרות' והם ארוכים יותר. אחר־כך השתלשל שנקראו 'תורות' והם שורשי הדרושים ש'בתורה־אור' ו'לקוטי־תורה', אחר־כך ארוכים מעט יותר ונקראו 'כתבים', והם בביאור בהשגה רחבה לפי ערך"

(הרבי הריי"ץ, קובץ 'היום־יום' עמוד 105)

כאשר יעמיק האדם דעתו שגופו החומרי ושכלו הגס והקר מעכבו...

שמע ישראל הוי' אלוקינו הוי' אחד. "שמע ישראל" - יהודי שומע ומרגיש ש"הוי' אלוקינו" שכוחנו וחיותינו הם שם הוי': יו"ד - חכמה, ה' - בינה, ו' - מידות, ה' - מלכות, "הוי' אחד" - איך שהכל מאוחד באחדות גמורה.

אך זהו רק מצד הנשמה שהשגתה היא ראיית אלוקות במוחש, אבל כשהנשמה יורדת למטה בגוף, וגם אם מוחו ממולא בתורה, הרי זה רק בהשגה, והעצה היעוצה היא תשובה, לאהפכא חשוכא לנהורא דהתפעלות הלב.

וכאשר יתבונן האדם שנשמתו והוא הם שליחי הקב"ה להאיר את החושך העב והכפול ומכופל של העולם הזה הגשמי ולעשותו, בעבודתו בתורה ותפילה ובקיום המצוות באהבה ויראה, לכלי לאלוקות, כדכתיב "נר הוי' נשמת אדם", כמו שהנר מאיר את חושך הבית, כך הנשמה מאירה את חושך העולם על ידי העבודה בתורה ומצוות. ועל כך נאמר "והיה ברכה" "ברכה בקרב הארץ" להמשיך בחינת "ברוך הוי' מן העולם", להיות גילוי שם הוי' מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא, וגילוי זה הוא שתהיה התפעלות בלב האדם מקרב איש ולב עמוק, לצאת הנפש מנרתיקה ולהיות כלתה נפשי להוי' וזהו "הוי' אחד".

וכאשר יעמיק האדם דעתו שעה ארוכה, שמצד הנשמה אין כל מניעה בעבודה זו אלא שגופו החומרי ושכלו הגס והקר מעכבו, ויעמיק להתבונן בגודל עונשו של שליח המלך המעוות את שליחותו וגודל עוצם הנזק שגורם בכל עניני המלוכה, ביחוד בשליחותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שבגלל זאת יתרחק מהיכלא דמלכא עילאה ויבוא בגלגולים רבים, ואז עוד כולי האי ואולי. וכתיב "היום לעשותם", הנה יתלהט ויתלהב בלהבת שלהבת בצעקה פנימית - "אליך הוי' נפשי אשא" ושב ורפא לו. (רשימת הריי"ץ ויכוח מינסק עמוד ט"ז)

אף שהתורה ומצוות הם כלים רקים אצלך - אל תמעיטי בהם

מ אדמוה"ז נבג"מ זי"ע מה שאמר בלאדי. ובזה"ל אמר:

כשם שצועקים ביחידות על ריחוקו מאלקים חיים, כן ויותר מכן כל נשמה בעלותה בלילה - צועקת בקול מר על ריחוקה מאלקים חיים.

ואמר על פסוק **ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע** גו'.

אשה היא הנשמה, ונקראת אשה **אחת** כי היא אחת עם הוי',

מנשי בני הנביאים, כי נביאים מלשון ניב שפתיים הוא שמקבלים מבחינת דבר הוי' והנשמה היא כלי קיבול לקבל השגות וגילוי אלקות.

ואלישע אותיות אלי שע הוא הקב"ה.

וזהו ואשה אחת גו' צעקה אל אלישע, שהנשמה צועקת להקב"ה,

עבדך אישי מת, אישי הוא אש יו"ד, דהאהבה כרשפי אש שהיה אצלי להכלל ולהבטל בבחינת יו"ד חכמה עילאה - מת, שעכשיו אין לי אהבה זו.

והנושה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים, והנושה מלשון "כי נשני אלקים" קאי על נפש הבהמית שמשכחת אותי מאלקות, ושני ילדי הם האהבה והיראה [וכמבואר בתניא שהמדות נקראים בשם תולדות, ועיקרי המדות הם אהבה ויראה], וזהו והנושה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים, לאהבות זרות וליראות זרות. [דנוסף לזה שנפש הבהמית משכחת אותי מאלקות ורוצה לבטל ח"ו את האהבה ויראה באלקות, היא רוצה לקחת את האהבה ויראה דנפש האלקית שיהיו עבדים לנפש הבהמית].

ויאמר אליה אלישע גו' מה יש לך בבית, איזה כחות נשארו לך שאין לנפש הבהמית שליטה עליהם, **ותאמר אין לשפחתך גו' כי אם אסוך שמן**, שלא נשאר אצלה שום דבר מלבד עצם נקודת הנשמה. [ויש לומר, דשמן הוא חכמה, ואסוך שמן הוא בחינת החכמה שבנפש, שאין לנפש הבהמית שליטה עליה].

ויאמר לכי שאלי לך כלים מן החוץ גו' כלים ריקים אל תמעיטי, שתעסוק בתורה ובמצוות שהם כלים לאור הוי', ואף שהתומ"צ שעוסקת בהם עכשיו הם כלים ריקים (בלי אהבה ויראה) מכל מקום אל תמעיטי בהם,

ויצקת על כל הכלים האלה, להמשיך בהם הגילוי דעצם הנשמה [ועל דרך המבואר בתניא שקיום התורה ומצוותיה תלוי בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה', דמסירות נפש הוא מצד עצם הנשמה]. וכשתעשה כן אזי **את ובנייך תחיי בנותר**, כיתרון האור הבא מן החושך.

ועוד פירוש בכלים ריקים אל תמעיטי, שיתבונן הרבה איך שהוא כלי ריקן בלי דעת במוח ובלי דחילו ורחימו, ויתמרמר מאד על ריחוקו, ועל ידי זה יאיר בו אור הנשמה. וכמאמר רב מתיבתא בג"ע אעא דלא סליק ביה נהורא מבטשין ליה כו' גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה וסליק ביה נהורא. ויתירה מזה שאור זה (שמאיר ע"י המרירות מזה שהוא כלי ריקן) יש לו יתרון על האור כמו שהוא מצד עצמו, כיתרון האור הבא מן החושך דוקא. וזהו ואת ובנייך תחיי בנותר, את הוא עצם הנשמה ובנייך הם דחילו ורחימו שבכל נשמה - תחיי בנותר, כיתרון האור הבא מן החושך.

(מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים עמוד קל"ו - ז, מאמר "ואשה אחת" של הרבי זי"ע בספר המאמרים מלוקט חלק ד')

ארבעה אבות נזיקין

פעם שלח הרבי מהר"ש את בנו הרבי מהרש"ב אל הדוד רבי ברוך שלום - בנו בכורו של הרבי ה"צמח צדק" - כדי שיבחן אותו. הרבי מהרש"ב היה אז כבן שבע ולמד מסכת בבא קמא. סיפר אז רבי ברוך שלום לרבי מהרש"ב, שזוכר הוא שרבנו הזקן למד אתו את המשנה הראשונה בבבא קמא כשהוא היה כבן שבע, רבנו הזקן פירש את המשנה כך:

ארבעה אבות נזיקין - ישנם נזיקין הבאים מהמזיקין, והם ארבעה אבות. תולדות ישנן הרבה ואילו אבות הם רק ארבעה:

השור - מלשון שור, מסתכלים לאן שלא צריכים.

הבור - מלשון בור, שדה בור שאינה מעובדת צומחים בה קוצים ודרדרים, לומדים ומקיימים מצוות אבל כמצות אנשים מלומדה, בלי עבודה.

המבעה - זה השן, עושים ברכה, ובכל זאת האוכל נאכל.

הבער - כעס. אלו הם ארבעה אבות נזיקין.

"הוא צוה ונבראו"

שני אופני בריאת העולם "בדרך ממילא" ו"בדרך התלבשות" גורמים לשתי תחושות ביטול של הנבראים: ביטול היש וביטול במציאות • "החסידות יבינו כמו שמבינים ענין בגמרא"

לימוד עיוני בסוגיית אחדות ה'

הרב יואל כהן

א. לקראת חג הגאולה י"ט בכסלו, המכונה "ראש השנה לחסידות", נתעכב על נקודה מרכזית בסוגיית אחדות ה' שהיא אחת הסוגיות היסודיות בתורת החסידות.

מבואר במאמרי החסידות, שהביטול המושלם של העולמות אל הקב"ה הוא "ביטול במציאות" - ביטול הקשור לכל מציאותו של הנברא, וזהו ביטולם של הנבראים לשם "הוי'ה". מה שאין כן ביחס לשם "אלוקים", המורה על מידת הדין והצמצום שבאלוקות, הביטול של הנבראים הוא "ביטול היש" בלבד. כלומר, ישנה מציאות של "יש" אלא שהיא מכניעה ומבטלת עצמה למקורה, הקב"ה.

ושתי דרגות ביטול אלו שייכות לשני אופני ההתהוות הנובעים משני שמות אלו: התהוות "בדרך ממילא" והתהוות "בדרך התלבשות". וכפי שמצינו בפסוקים העוסקים בהתהוות העולם: "בראשית **ברא אלוקים**", פסוק זה מתאר את ההתהוות כפעולה הנעשית בדרך התעסקות. הקב"ה "ברא" את העולם, הוא התעסק בבריאתו כביכול; וישנו פסוק המתאר את הבריאה כדבר שנעשה ללא התעסקות מיוחדת אלא כבדרך ממילא: "יהללו את שם **הוי'** כי הוא צוה **ונבראו**"[1], "הוא ציווה" - והם "נבראו" ממילא[2].

התהוות "בדרך התלבשות" מורה, שהנברא

1. תהילים קמח, ה.
2. זהו גם תוכן ההבדל בין הנוסח "אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא העולם", לנוסח "אתה הוא עד שלא בראת את העולם ואתה הוא משבראת את העולם": משמעות הנוסחה הראשונה, "אתה הוא **משנברא**", היא שבריאת העולם נעשתה כבדרך ממילא, ללא כל התעסקות מיוחדת; ואילו בנוסחה השנייה, "אתה הוא **משבראת**", מודגש, שבריאת העולם היא פעולה שנעשתה כביכול על ידי ההתעסקות בהתהוותו. וראה בעניין זה בלקוטי תורה שיר השירים יד, ג.

לזכות הרב מרדכי ורעייתו שיינא מנדלסון ומשפחתם שיחיו

המתהווה תופס מקום ביחס לכוח האלוקי המהווה אותו. לכן הוא מתלבש כביכול בעניין התהוות הנברא - הוא מעוניין בפעולה זו והיא תופסת מקום לגביו. כי אם התהוות הנברא אינה תופסת מקום לגבי הכוח, מדוע הוא מתעסק בכך? אם כן עצם עשיית הפעולה "בדרך התלבשות" מלמדת, שלפעולה יש ערך וחשיבות ביחס לכוח הפועל[3]. זהו הפירוש "ביטול היש" בהקשר זה: לנברא יש ישות וערך ביחס למהווה וביטולו הוא ביטול של מציאות "יש" הבטלה כלפי מקורה[4].

כלומר: לגבי דרגה זו, גם אחרי שאדם לומד מה שכתוב בתניא בשער היחוד והאמונה, שהעולם

> בהתהוות "בדרך ממילא" משם הוי', מורגש בנברא שאין לו שום תוכן עצמי וכל גדרו אינו אלא שהוא מתהווה ממקורו. באופן זה, למרות שבפועל מתהווים מזרח ומערב גשמיים, בכל זאת במזרח ומערב עצמם מורגש, שכל עניינם אינו אלא זה שהם מתהווים מהכוח האלוקי ולכן הם לא סותרים זה לזה

מתחדש כל העת מהכוח האלוקי המהווה, והוא אף מרגיש את האמת הלזו במוחו וליבו, עדיין אי אפשר לומר שאין לו שום תפיסת מקום לגבי הכוח המהווה. אמנם לנברא אין שום מציאות עצמאית וכל קיומו הוא רק בזכות הכוח המהווה, אבל דבר זה אינו אומר שלנברא המתהווה מהכוח אין ערך וחשיבות. אדרבה, הכוח עצמו נותן חשיבות וערך לנברא. וכפי שזה במשל זריקת האבן[5]: האבן מצד עצמה אין בכוחה לעוף מלמטה למעלה, אם כן פעולת הזריקה מתייחסת אך ורק לכוח הזורק; אולם אי אפשר לומר שלפעולת הזריקה אין שום תפיסת מקום ביחס לכוח הזורק. אדרבה, כל עניינו של כוח הזריקה הוא לפעול את פעולת הזריקה. דבר זה מלמד שלפעולת הזריקה יש ערך וחשיבות ביחס לכוח זה.

מה שאין כן כאשר ההתהוות נעשית "בדרך ממילא", שלא על ידי התלבשות הכוח הפועל

3. ראה המשך תרס"ו עמ' נט: "המלכות היא מקור על עולמות, ואי אפשר לומר בזה שאין העולמות תופסים מקום כלל, דאם כן מה מהווים? . . אלא שהן בבחינת ביטול היש בלבד".
4. ראה שם עמוד רכד: "בחינת 'אין' זה להיותו מקור ליש הרי הוא נותן מקום למציאות היש כו', ולכן גם הביטול בזה הוא בחינת ביטול היש בלבד".
5. המובא בספרי חסידות כמשל לעניין זה. וראה בנושא זה בספר שיעורים בתורת חב"ד עמ' רלו ושם עמ' רמ.

בפעולה, זאת אומרת שהפעולה אינה תופסת מקום לגביו. הכוח מרומם ומופלא מעניין ההתהוות, ולכן הוא אינו מתעסק בו. וכיוון שהכוח מובדל בערך מההתהוות ומהמתהווה - הביטול של הנברא ביחס לכוח זה הוא "ביטול במציאות", "כולא קמיה כלא חשיב"[6].

ומבואר[7], ששני אופני ההתהוות קשורים לשני השמות המוזכרים בפסוקים: בפסוק המתאר את ההתהוות "בדרך התלבשות" מוזכר שם אלוקים, כיוון שההתהוות בדרך זו שייכת לשם אלוקים דווקא. לגבי שם אלוקים, המורה על מידת הדין והצמצום שבאלוקות, העולם תופס מקום ולכן ההתהוות ממנו היא "בדרך התלבשות"; ואילו בפסוק המתאר את ההתהוות "בדרך ממילא" מוזכר שם הוי', כיוון ששם זה מורה על האלוקות שלמעלה מהצמצום ולמעלה משייכות לנבראים, ולגבי דרגה זו "כולא קמיה כלא חשיב", ולכן ההתהוות מדרגה זו היא "בדרך ממילא".

בין עילה ועלול לכוח ופועל

ב. עד כאן תמצית הביאור כפי שהוא מוסבר ברוב מאמרי החסידות העוסקים בנושא זה. לפי ביאור זה, אופן ההתהוות מלמד על דרגת הביטול של הנברא: כאשר ההתהוות היא "בדרך ממילא" זאת אומרת שהנברא בטל במציאות לגבי הכוח המהווה; וכאשר ההתהוות היא "בדרך התלבשות" זאת אומרת שביטולו של הנברא לגבי הכוח המהווה הוא "ביטול היש" בלבד.

אמנם הרבי זי"ע באחד המאמרים[8], המבוסס על

6. ראה המשך תרס"ו שם: "יהללו את שם הוי' כי הוא צוה ונבראו, מאליו וממילא, שאין זה בבחינת התהוות יש".
7. ראה ספר המאמרים מלוקט של הרבי זי"ע ח"ב עמ' ק. ח"ד עמ' רפד.
8. דיבור המתחיל גדול יהיה כבוד הבית האחרון תשכ"ב. נדפס בספר המאמרים מלוקט ח"ד עמ' קיא ואילך.

מאמרו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע[9], ביאר את העניין באופן שונה ועמוק יותר.

לפי מה שעולה מדברי הרבי, לא רק שהתהוות "בדרך ממילא" מורה על "ביטול במציאות" והתהוות "בדרך התלבשות" מורה על "ביטול היש", אלא יותר מכך: ההבדל בין שני אופני ההתהוות הוא זה **שיוצר** את ההבדל בדרגת הביטול. התהוות "בדרך התלבשות" **גורמת** שהנברא המתהווה יהיה "יש" ולכן ביטולו הוא רק "ביטול היש"; והתהוות "בדרך ממילא" **גורמת** שביטולו של הנברא יהיה ביטול מוחלט, "ביטול במציאות".

והביאור בזה: התהוות "בדרך התלבשות" משמעה שהכוח האלוקי מתנתק מעניינו הוא ומתעסק כביכול בפעולת ההתהוות. זו התהוות שקשורה עם העלמת מהותו של המהווה. לכן הנברא שמתהווה הוא בבחינת "יש", וביטולו הוא "ביטול היש" בלבד. מה שאין כן התהוות "בדרך ממילא" משמעה שפעולת ההתהוות נעשית מהמהווה כפי שהוא בדרגתו ללא שום הסתרה. זו הסיבה שבמתהווה נרגש ביטול עצום, "ביטול במציאות".

להבנת העניין, מובאות במאמר דוגמאות לשני אופני ההתהוות. להתהוות "בדרך ממילא", בה המתהווה הוא "בקירוב" למהווה ובטל אליו, מביא הרבי שתי דוגמאות[10]. דוגמה אחת מאופן המצאת האור מהמאור. וכמו אור השמש, שהתפשטותו מהשמש היא בדרך ממילא ללא התעסקות מיוחדת. לכן האור הוא ב"קירוב" למאור - נרגש בו המאור עד שכל עניינו של האור הוא אך ורק גילוי המאור [דרך אגב, זהו תוכן הביטוי השגור במאמרי חסידות רבים ש"האור הוא מעין המאור" - היות וכל תוכנו הוא התפשטות וגילוי מקורו, לכן הוא דומה למאור ומגלה את עניינו].

דוגמה שנייה היא מהיחס בין העילה לעלול. וכמו שכל ומידות, שעל ידי ההתבוננות השכלית, העילה, באה ממילא המידה, העלול, שבהתאם להתבוננות. כאשר האדם מתבונן בקרבת ה' אליו, הוא מתעורר "בדרך ממילא" באהבה לה'; וכאשר הוא מתבונן ברוממותו ועליונותו של הקב"ה - הוא מתעורר "בדרך ממילא" ביראה ממנו.

וכיוון שהתגלות המידות נעשית "בדרך ממילא", לכן המידות הן בבחינת "קירוב" אל השכל: במידות נרגש עניינו של השכל המוליד אותם. במידת האהבה מורגש הטוב והעילוי של האלוקות כפי שהם מושגים בשכל, והם המקור למשיכת הנפש והאהבה; ובמידת היראה מורגש העליונות והרוממות של האלוקות, הנתפסים בשכל, שהם המקור ליראה.

שתי דוגמאות אלו מבארות את עניין ה"קירוב" הנעשה על ידי התהוות "בדרך ממילא".

אמנם הדוגמה להתהוות "בדרך התלבשות" היא מכוח ופועל (פעולה). וכמו כוח הזריקה שביד הפועל את זריקת האבן מלמטה למעלה היפך טבעה - כאן הכוח אינו פועל "בדרך ממילא", אלא הוא מתעסק ומתלבש בפעולה. הכוח צריך לצאת ממקורו, היד, ולהתלבש באבן הגשמית ורק כך היא תוכל לעוף. לכן הפעולה היא בבחינת "ריחוק" מהכוח: תוכנה של הפעולה אינו גילוי הכוח הנפשי אלא יש לה תוכן עצמי משלה.

ועל דרך זה למעלה: התהוות "בדרך ממילא" היא על ידי גילוי המקור המהווה. לכן הביטול של הנברא הוא "ביטול במציאות" כיוון שנרגש בו מקורו; מה שאין כן בהתהוות "בדרך התלבשות" שהיא על ידי התעלמות המקור המהווה, הנברא הוא מציאות יש וביטולו הוא "ביטול היש" בלבד.

"בדרך ממילא" - המהווה מתגלה

ג. להבנת העניין טוב יותר, כדאי להתעמק מעט בדוגמאות הנ"ל שהובאו במאמר להסברת שני אופני ההתהוות.

בדרך כלל, מקובל להבין את התגלות העלול מהעילה כ"דרך התלבשות". וכמו בהשפעת השכל למידות, שבכדי שהשכל יוכל לעורר את המידות, עליו להצטמצם תחילה ולעבור את "מיצר הגרון", שהיא ההבדלה המפסיקה בין המוח ללב, ורק על ידי כך הוא יכול להתלבש במידות ולעוררן. ועל דרך השפעת הרב לתלמיד: ההשפעה לתלמיד נעשית על ידי שהרב מתעסק ומתלבש בפעולת ההשפעה. הוא צריך לצמצם את שכלו ולהתאימו לרמת השכל של התלמיד, ורק על ידי כך יוכל התלמיד להבין. וכך גם בהשפעת השכל למידות - בכדי שהעניין השכלי יהיה מורגש בלב, יש צורך בצמצומו והורדתו לדרגת המידות (בשונה מהתפשטות האור מהמאור שהיא נעשית "בדרך ממילא" ממש - ללא שום צמצום והתלבשות).

אולם כפי שהוזכר קודם, במאמר זה, היחס בין העילה לעלול מובא כדוגמה להתהוות "בדרך ממילא".

והביאור בזה: אמנם הרב המלמד את התלמיד מתעסק ומתלבש בהשפעה, אולם במה היא ההתעסקות? בשכל שלו עצמו! את אותו השכל שהוא עצמו משכיל, הוא מעוניין להשפיע לתלמיד.

9. דיבור המתחיל "ראה קראתי בשם" תרס"ה.
10. דוגמאות אלה הוזכרו בקצרה בהקשר לעניין זה במאמר הנ"ל של אדמו"ר מוהרש"ב.

אלא שהשכל כפי שהוא אצלו, הוא למעלה מיכולת השגת התלמיד; ובכדי שהעניין יוכל להתקבל בכלי שכלו של התלמיד, על הרב לצמצם את השכל ולהתאימו לדרגת התלמיד. אבל לאחר שהשכל אכן ירד לדרגתו הנמוכה, אין צורך בפעולה נוספת, אלא התלמיד יבין את השכל ממילא! התלמיד מצד עצמו הוא "כלי" להבנת השכל; ההתלבשות היא רק בכדי שהשכל יהיה בדרגתו, להוריד את שכל הרב לדרגה נמוכה יותר, אך אחרי צמצום זה - התלמיד יבין "בדרך ממילא".

לפי הבנה זו, ניתן להבין כיצד הדוגמה של עילה ועלול יכולה לשמש משל להתהוות "בדרך ממילא": כיוון שגם השפעת השכל במידות נעשית על ידי התגלותו של השכל במידות, אם כן זהו הפירוש "בדרך ממילא" - לפעול במתהווה על ידי גילוי המקור המהווה.

על פי זה מובן גם לאידך גיסא, מדוע הדוגמה המובאת במאמר זה להתהוות "בדרך התלבשות" היא מכוח ופועל דווקא. לפי הנ"ל, שהתהוות "בדרך ממילא" עניינה הוא התהוות הנעשית על ידי גילוי

> "בראשית ברא אלוקים". כאן ההתהוות היא פעולה הנעשית בדרך התעסקות. הקב"ה "ברא" את העולם, הוא התעסק בבריאתו. אבל יש תיאור לבריאה כדבר שנעשה ללא התעסקות מיוחדת אלא כבדרך ממילא: "יהללו את שם הוי' כי הוא צוה ונבראו", "הוא צוה" - והם "נבראו" ממילא

ועל דרך זה בהשפעת השכל למידות: אמנם נדרשת התעסקות להוריד את הבנת השכל לדרגת המידות - האדם צריך למצוא את מסקנת השכל, הנקראת בלשון החסידות "בכן", ולשייך את ההתבוננות השכלית לדרגת המידות; אולם לאחר שהשכל כבר ירד אל המידות - המידות יתעוררו ממילא. המידות הן "כלי" לקבלת השכל, לכן כאשר השכל מצומצם לפי ערכן, "בדרך ממילא" המידות מרגישות את הטוב והעילוי שהובנו בשכל, והן מתעוררות מאליהן ללא צורך בשום פעולה נוספת. ה"התלבשות" וההתעסקות הם לא בכדי שתתעורר האהבה אלא בשביל שהלב ירגיש את הטוב הנתפס בשכל. אך אחרי שהטוב מורגש בלב - האהבה מתעוררת "בדרך ממילא" (בשונה מכוח ופועל שם ההתלבשות היא בכדי שתהיה הפעולה עצמה).

אם כן עניין ההתלבשות שבעילה ועלול הוא לא התלבשות של העילה **בעניין אחר** שמחוץ ממנו אלא ההתלבשות היא בעילה עצמה - העילה, השכל, יורדת לדרגה נמוכה יותר; אבל בנוגע להשפעת העילה **בעלול** - אין צורך בהתלבשות, אלא ההשפעה נעשית "בדרך ממילא" על ידי **התגלות** העילה בעלול (מה שאין כן בכוח ופועל ההתלבשות של הכוח הוא בעניינו של הפועל. הכוח עצמו מתעלם והוא מתלבש בעניין אחר).

המקור, מובן, שהתהוות "בדרך התלבשות" עניינה הוא בדיוק להיפך - להוות את המתהווה על ידי הפסק והעלם המקור המהווה. ועל עניין זה משמש המשל מכוח ופועל: בכדי שתיעשה הפעולה, ישנה התעלמות והתלבשות של הכוח בפעולה. כוח הזריקה שביד מצטמצם ומתעלם, ורק כך ביכולתו לפעול שהאבן הגשמית תעוף כלפי מעלה היפך טבעה.

ונמצא, שעניין "בדרך ממילא" ו"בדרך התלבשות" לפי ביאור זה הוא: הגדרת היחס של המקור עם הפעולה הנובעת ממנו - האם הפעולה נעשית על ידי התגלות המקור, "בדרך ממילא"; או שהפעולה נעשית על ידי שהכוח מתנתק מעניינו הוא ומתלבש בתוכנה של הפעולה - "דרך התלבשות".

וכך גם למעלה: התהוות "בדרך ממילא" משמעה, שהכוח האלוקי מהווה ללא הסתר. הוא אינו מתנתק מעניינו ומתלבש בעניין ההתהוות, אלא התהוות הנברא נעשית מהאלוקות כפי שהיא; מה שאין כן התהוות "בדרך התלבשות" משמעה, שהכוח האלוקי מסתתר והוא "מתלבש" כביכול בעניין ההתהוות.

על פי זה מובנת היטב השייכות בין שני אופני התהוות אלה לשני השמות הוי' ואלוקים: שם הוי' עניינו גילוי ושם אלוקים עניינו צמצום והסתר, כמבואר בשער היחוד והאמונה פרק ד'. לכן ההתהוות משם הוי' היא "בדרך ממילא" הנעשית על ידי גילוי

המהווה; מה שאין כן ההתהוות משם אלוקים היא "בדרך התלבשות" שהיא נעשית על ידי הפסק והעלם עניינו של המהווה.

ביטול בכל חלקי המציאות

ד. על פי זה מובן שגם משמעותם של ה"ביטול במציאות" ו"ביטול היש", הנובעים משני אופני ההתהוות, משתנה לפי ביאור זה:

כאשר המקור פועל את הפעולה על ידי שהוא מתנתק מהעניין שלו ומתלבש בתוכנה של הפעולה ("בדרך התלבשות") - בפעולה עצמה לא נרגש עניינו של הכוח.

הפעולה רק מגלה שישנו כוח שפעל את הפעולה - אחרת כיצד היא נעשתה? אולם כל זאת הוא הכרח הגיוני חיצוני המכריח שישנה מציאות של כוח שפעל את הזריקה; אבל בעניינה ותוכנה של הפעולה עצמה - המקור עצמו אינו מורגש. זהו הפירוש בכך שב"דרך התלבשות" היחס בין המקור למקבל, בין המהווה למתהווה, הוא יחס של "ריחוק" - המקור אינו מתגלה בעניינו וגדרו של המקבל.

לכן, אם נצייר מצב של אדם שמעולם לא ראה אבן והוא אינו מכיר את תכונותיה, ולפתע הוא יראה אבן עפה כלפי מעלה - לא מופרך שהוא יחשוב שהאבן עפה בכוחות עצמה, והוא לא יבחין בכוחו של האדם שפעל את הזריקה. הסיבה לכך פשוטה: הקשר עם הכוח הוא רק מפני שפעולת הזריקה אינה מתאפשרת מצד עצמה, לכן יש צורך בכוח בכדי שהיא תתקיים; אך מעוף האבן עצמו אינו שייך לכוח. וכיוון שתוכן הפעולה עצמה אינו שייך לכוח ואינו מגלה אותו, אם כן ייתכן שאדם יבחין בפעולה בלי להבחין בכוח הפועל.

[בפרטיות יותר, הריחוק בין הכוח לפעולה הוא משני הצדדים: הן מצד הפעולה והן מצד הכוח. הפעולה מצד עצמה "רחוקה" מהכוח - הפעולה היא גשמית ומוחשית ואילו הכוח הוא נפשי ורוחני, ובפעולה הגשמית אי אפשר שיתגלה הכוח הרוחני; אך לאמיתו של דבר, עניין ה"ריחוק" מתחיל כבר מאופן פעולתו של הכוח עצמו: מלכתחילה כוח הזריקה פועל באופן נעלם. הוא מתנתק מהעניין שלו עצמו, מהנפש, וכל תוכנו ככוח הזורק הוא לפעול במציאות שמחוץ הימנו ומובדלת ממנו[11].

מה שאין כן כאשר המקור נשאר בעניינו הוא ומזה עצמו נעשית הפעולה אצל המקבל ("בדרך ממילא"), השייכות למקור היא לא רק כדבר המאפשר את הפעולה, אלא גם בהקשר לתוכן הפעולה עצמה. זהו הפירוש שהפעולה היא בבחינת "קירוב" - המקור מורגש ומתגלה בתוכנה ועניינה של הפעולה עצמה. וכמו רב המלמד את תלמידו, שעל אף הצמצום שנעשה בשכל, מכל מקום צמצום זה אינו מהווה נתק מעניינו של השכל, אלא בתלמיד מאיר ומתגלה שכל הרב עצמו. התלמיד מקבל שכל, לא דבר אחר.

ועל דרך זה בהשפעת השכל למידות - במידות עצמן מורגש ומתגלה השכל המעוררן. אם ננסה להתעמק ולהבין מהי מהות המידה, נראה שבה עצמה מורגשת ההתבוננות השכלית שהולידה אותה. אהבה אינה רק משיכת הנפש לדבר מסוים; באהבה מורגש הטוב והעילוי, שהושגו בשכל, שהם המושכים את האדם אליהם.

אם כן היחס של השכל, העילה, למידות, לעלול, הוא לא רק כדבר המאפשר את הימצאותן של המידות, אלא הרבה יותר מכך: במידות עצמן מורגש השכל שהולידן! באהבה עצמה מורגש עניינו של השכל. האהבה היא לטוב והעילוי שהשכל השיג! וכיוון שהמידות אינן רק ראיה והוכחה שיש שכל שהולידן, אלא השכל קשור לתוכנן של המידות עצמן - לכן לא ייתכן להרגיש את המידות בלי להבחין בעילה שלהן - בשכל.

ועל דרך זה למעלה: בהתהוות "בדרך התלבשות" היחס של המתהווה למהווה הוא יחס של "ריחוק" כביכול. המהווה אינו מתגלה בתוכנו של הנברא עצמו. לנברא יש גדר ותוכן עצמי משלו ויחסו למקורו הוא רק בנוגע לכך שהוא זה שמאפשר את קיומו. זהו הפירוש "ביטול היש": כיוון שהקשר למקור המהווה אינו בגדרו ועניינו של הנברא, אלא רק כדבר המאפשר את קיומו, אם כן גדרו ועניינו של הנברא הוא "יש", וביטולו ויחסו עם מקורו הוא רק מפני שהוא הסיבה לקיומו; מה שאין כן בהתהוות "בדרך ממילא" היחס של המתהווה למהווה הוא יחס של "קירוב". המקור המהווה מורגש בעניינו וגדרו של הנברא עצמו, עד שאין לו שום תוכן עצמי משלו. זהו הפירוש "ביטול במציאות": הביטול והקשר עם המקור המהווה אינו רק בנוגע **לסיבת** הימצאותו אלא המהווה מורגש **בכל** עניינו ומציאותו של הנברא[12].

במילים פשוטות: כאשר ההתהוות היא "בדרך התלבשות" האדם מרגיש שהוא מציאות קיימת. יש

11. כלומר, שני הדברים נכונים ומשתלבים יחד: כיוון שהכוח מעוניין לפעול בדבר הגשמי שאינו בערכו, הוא מוכרח להשתנות, להתעלם ולהתלבש במציאות בה הוא פועל שהיא שונה ומובדלת ממנו.

12. כלומר: לפי ביאור זה, משמעות ה"ביטול במציאות" ו"ביטול היש" אינה רק בנוגע לתפיסת מקום והערך של הנברא (כמו הביאור שהובא לעיל סעיף א'), אלא ביטויים אלה מלמדים עד כמה המקור המהווה קשור למציאות הנברא ומורגש בו.

לו גדרים משלו, אלא שהוא יודע (ואולי גם מרגיש) שיש מקור אלוקי שהוא זה שמאפשר את הימצאותו. לכן הוא מבטל עצמו למקור ומתנהג בהתאם לרצונו; מה שאין כן כאשר ההתהוות היא "בדרך ממילא", הקשר של המהווה עם המתהווה הוא לא רק כסיבה המאפשרת את הימצאותו, אלא גם בנוגע לעצם מציאותו[13]. האדם מרגיש שהכוח האלוקי אינו רק הסבר על סיבת קיומו אלא הכוח האלוקי קשור לכל מציאותו, עד שהוא חש שכל עניינו אינו אלא זה שהוא מתהווה מהכוח האלוקי.

עבר, הווה ועתיד כאחד

ה. על פי ביאור זה, ממשיך הרבי זי"ע במאמר ומבאר את דברי אדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה בפרק ז', שם מבואר, שהיות העולם ב"בחינת מקום הוא מזרח ומערב, צפון, דרום, מעלה ומטה, (ו) בבחינת זמן הוא עבר הוה ועתיד", נובע מהתהוותו משם אדנות ושם אלוקים[14]; מה שאין כן מצד ה"מדות הקדושות העליונות", המרומזות בשם הוי' שלמעלה משמות אלה - החלוקה של זמן ומקום אינה קיימת. "כי שם הוי' מורה שהוא למעלה מן הזמן, שהוא היה הווה ויהיה ברגע אחד . . וכן למעלה מבחינת מקום".

בהשקפה שטחית ניתן להבין, שכוונת הדברים היא שמצד השמות אדנ־י ואלוקים, להיותם שייכים לאור האלוקי המצומצם, יש להם ערך ושייכות לבריאת עולם גשמי המוגבל בזמן ומקום; ואילו שם הוי', המרומם ומובדל מגדרי הזמן והמקום, אינו מהווה עולם גשמי ממש, אלא העולם המתהווה משם הוי' הוא רוחני יותר, דק ועדין יותר מהעולם הגשמי המתהווה משם אלוקים, ואין בו את מושגי הזמן והמקום המוגבלים.

אולם הרבי שולל הבנה זו. שהרי מזה עצמו שאומרים שהוי' הוא היה הווה ויהיה כאחד[15], זאת אומרת שגם העולם שמתהווה משם הוי' הוא נברא גשמי מוגבל שבאין ערוך למקורו ויש בו את מושגי הזמן - היה הווה ויהיה, אלא שהעבר, הווה ועתיד הם כולם ברגע אחד. ועל דרך זה בנוגע למקום - בעולם שמתהווה משם הוי' ישנם כל הששה קצוות אלא שהם כולם כאחד.

ונמצא, שמצד עצם מציאותו - העולם שמתהווה משם הוי' הוא נחות ומוגשם בדיוק כמו העולם שמתהווה משם אלוקים. אם כן מדוע העולם שמתהווה בשם אלוקים יש בו התחלקות של זמן ומקום ואילו בעולם שמתהווה משם הוי' העבר ההווה והעתיד הם כולם כאחד? מבאר הרבי במאמר, שהטעם לכך הוא - מפני הביטול העצום המורגש בעולם שמתהווה משם הוי'.

ביאור הדברים בקצרה:

כאשר למזרח יש תוכן עצמי משלו כצד מזרח ולמערב יש תוכן עצמי משלו בהיותו צד מערב, אזי ישנה סתירה בין שני הקצוות - לכל אחד יש את הגדר וה"מקום" שלו; אך כל זה קיים רק בהתהוות "בדרך התלבשות" שמשם אלוקים, שעניינה הוא יציאה וניתוק מהמקור המהווה והתלבשות בעניינו ותוכנו של המתהווה. באופן זה, לעולם יש גדרים משלו וכל פרט שבו עומד על מקומו וסותר לזולתו; מה שאין כן בהתהוות "בדרך ממילא" משם הוי', מורגש בנברא שאין לו שום תוכן עצמי וכל גדרו אינו אלא שהוא מתהווה ממקורו. וכפי שנתבאר לעיל, שבהתהוות "בדרך ממילא" הביטול של העולם הוא "ביטול במציאות", והיינו שהקשר עם המקור המהווה הוא לא רק בנוגע לסיבת קיומו של העולם אלא גם בנוגע לעצם מציאותו.

באופן זה, למרות שבפועל מתהווים מזרח ומערב גשמיים, בכל זאת במזרח ומערב עצמם מורגש, שכל עניינם אינו אלא זה שהם מתהווים מהכוח האלוקי ולכן הם לא סותרים זה לזה.

קשה לנו מאוד לצייר ולדמיין מציאות כזו. לא רק מפני שאין אנו יכולים לדמיין בפועל כיצד מערב ומזרח קיימים יחד, אלא גם ובעיקר מפני שאין אנו מכירים ומרגישים מהו ביטול אמיתי. במכלול המושגים שאנו מכירים, לא קיימת תופעה של ביטול דבר כלפי מקורו באופן שהביטול קשור לעצם מציאות הדבר. אך אם נתעמק ונבין שכל עצם מציאות הנברא מתחדשת ממקורו, והתחדשות זו היא כל תוכנו וגדרו של הנברא - הוא לא יתפוס מקום לעצמו וממילא הוא לא יסתור למציאות זולתו.

זו אם כן הסיבה שבעולם שמתהווה משם הוי', ללא ההסתר של שם אלוקים, אין התחלקות של זמן ומקום.

13. חשוב להבהיר, שישנו הבדל גדול בעניין זה בין המשל לנמשל: במשל, זה שבמידות עצמן מורגש השכל המולידן, זהו מפני שמלכתחילה המידות הן מציאות "קרובה" אל השכל - גם המידות וגם השכל הם כוחות של אותה נפש והם בערך זה לזה; מה שאין כן בנמשל למעלה, העולם שמתהווה משם הוי' הוא נברא מחודש יש מאין שבאין ערוך לכוח המהווה אותו (כדלקמן סעיף ה') - ואף על פי כן, להיותו מתהווה "בדרך ממילא" ללא שום הסתרה על מקורו - מורגש בו ביטול מוחלט, "ביטול במציאות". ראה באריכות בספר המאמרים מלוקט שם עמ' קטו.

14. בתניא שם מדובר על שם אדנות, אולם ראה בספר המאמרים מלוקט שם הערה 52, שבכללות שם אלוקים ושם אדנ־י הוא ענין אחד, עיי"ש.

15. כמובא בתניא שם מרע"מ פרשת פינחס רנז, ע"ב.

כורי הפחם ושולי הפניים

הרב יחזקאל סופר

שני הסברים שונים להנמקת התגלותה של החסידות דווקא בעקבתא דמשיחא: א. עקב נחיתות הדורות והתגברות החשיכה הרוחנית, דרוש אור עליון יותר, כוחות עמוקים להתמודדות עם החומריות, ב. עקב מעלת הדורות האחרונים, מאחר ואנו כבר ב"ערב שבת" בסיום האלף־השישי, עלינו להכשיר עצמנו לגילוי פנימיות התורה העתידה להתגלות על ידי משיח, ובתור "טועמיה חיים זכו"

אחת השיחות המרתקות והבסיסיות ביותר של הרבי זי"ע[1] אודות מהותה של תורת החסידות, מושתתת על משל שאמר הרבי הריי"ץ נ"ע[2]:

פנינים מצויות במצולות הים, פחם [ממנו מפיקים אור וחום] מצוי במעמקי־האדמה, חייב להיות מנהל־המכרה המורה היכן וכיצד למצוא את הפחמים ועל שיקול דעתו המיומנת יכולים הכורים לסמוך, בתנאי שיבצעו הוראותיו בדייקנות.

אך עם כל זה, אינם יכולים להסתמך על החמצן שנושם המנהל, על כל אחד מהכורים להיות מחובר לאספקת־חמצן אישית משלו, אחרת עלול הוא לאבד את הכרתו ולהיות "נופל". כך גם שולי הפנינים הצוללים למעמקי הים זקוקים למיכלי החמצן האישי של כל צוללן.

החסידות נמשלת במשל זה לפחם ומרגליות, היא מחממת, מאירה ומקשטת. יש דגש במשל זה על "רבי" שעל שיקול דעתו יכולים לסמוך ואת הוראותיו צריך לבצע בדיוק. אבל עיקר הדגש על כך שאי אפשר לסמוך על ה"חמצן" שהרבי ינשום במקום החסיד... מנהל המכרה זקוק לפועלים שיש להם "חיות עצמית" ומסוגלים לרדת ולברר ניצוצות - בהתאם להוראותיו והדרכתו - אך זאת בתנאי שהם נושמים בעצמם את החסידות בהבנה והשגה, כל חסיד חייב "לנשום" תכני־מחשבה ממשנת החסידות, שיהיו "מנת החמצן האישית" שלו, שהוא שואף בכח־עצמו... וזה מחייב "עבודה" ולימוד חסידות יומיומי.

הרבי בשיחתו מנתח משל זה לעומקו ומוצא בו יסודות נוספים. מדייק מה טעם נזקק הריי"צ **לשני** משלים [שלכאורה תוכנם שווה]? ומדוע מאריך בפחם ומקצר בפנינים? גם יש להבין האם אך מקרה הוא ש"פחם" קשור ל"אדמה" ואילו "פנינים" קשורים ל"ים" - או שמא יש דברים בגו?

"ים ויבשה" בעולמות הרוחניים

מבואר בחסידות ש"ים" ו"יבשה" הפיזיים אינם אלא **השתקפות** של אותן הויות במישור הרוחני:

כשם שבמשל, אף שה"ברואים שביבשה" לא רק יונקים חיותם מהאדמה, אלא גם נוצרו ממנה והיא "מקורם", בכל זאת הווייתם אפשרית רק כשהם **מחוץ** ל"מקורם" ואינם ששים כלל "לחזור למקורות" - כי שם תתבטל הווייתם.

כך בעליונים: נבראי "עלמא **דאתגליא**", אף שחשים שיש להם מקור המהווה אותם שבלעדיו הם אין ואפס, אבל כל מציאותם תלוייה בהיותם **"נפרדים בתחושתם"** וביטולם אינו אלא **"ביטול היש"** [המכיר ב"מקורו" אך אינו "בלוע" בו], כי אילו היה ה"נברא" מעלמא דאתגליא **חש** את מקורו, הייתה הווייתו מתבטלת כליל.

1. נדפסה בלקוטי שיחות חלק כ' - שיחת י"ט כסלו [א] ע' 171.
2. ליל ש"ק חוהמ"ס תש"ה [ספר השיחות תש"ה ע' 50].

מאידך, נבראי "עלמא **דאתכסיא**", בלועים במקורם האלוקי ואין הווייתם מתבטלת בשל כך עקב **"דקות־מציאותם"**, אדרבא כל הווייתם אפשרית רק בתוככי האור האלוקי, כמו "ברואי־הים" הבלועים בתוך מקורם, וקיומם הוא באופן "העלמי" [כמו קיום אותיותיה הנעלמות של ה"מחשבה"].

על פי הסבר זה יבואר **ששתי בחינות** הן בתורת החסידות: ה"פחם שבחסידות" האמור להשפיע על ה"גליא" שבנפש [כוחות הנפש־רוח־נשמה שהם הרובד המודע] וה"פנינים שבחסידות" שעניינם להשפיע על ה"סתים" שבנפש [כוחות החיה יחידה שבעל־מודע] ושתיהן חיוניות כל אחת בתחומה!

סיבות התגלות החסידות ומטרותיה

ידועה השאלה אם אמנם החסידות היא כה חיונית מדוע לא התגלתה בדורות הראשונים? ובמה זכו דווקא דורות אחרונים להתגלות זו? ומקובלים אנו שישנם שני הסברים־שונים להנמקת התגלותה דווקא בעקבתא דמשיחא:

א. עקב **נחיתות** הדורות והתגברות החשיכה הרוחנית, דרוש אור עליון יותר, על כן גילו לנו משמים מ"נשמתא דאורייתא" כדי שתעורר ותגלה בנו כוחות עמוקים ונעלמים להתמודדות עם חומריות הגלות.

ב. עקב **מעלת** הדורות האחרונים, מאחר ואנו כבר ב"ערב שבת" של האלף־השישי, עלינו להכשיר עצמנו לגילוי פנימיות התורה העתידה להתגלות על ידי משיח, ובתור "טועמיה חיים זכו", נתנו לנו "טעימה" מרזין דאורייתא, להכשרת המוח והלב לקליטת "תורתו של משיח" העתידית.

אחת ההשלכות המבדילות בין שני ההסברים הללו היא:

אם נועדה החסידות להעניק לנו יכולת־התמודדות עם החושך, הרי היא אמורה לפעול בכוחות הנשמה **ה"גלויים"**, [שהם אלו הבאים במגע עם מדמנת־החומריות, הם המתמודדים עם "החשיכה־הסביבתית"], וזאת על ידי הזרמת "תוקף־פנימי" המחסנת את האדם מפני פגעי־הסביבה הנהנתנית.

ברם, אם נועדה החסידות להוות "קורס־הכשרה" לטעימת הרעיונות־הרוחניים מופשטים, במטרה להגיע להתמזגות של "ומלאה הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים", הרי שמטרתה איננה "שלילת החושך" [דבר המושג בדרך ממילא] אלא "התמזגות עם האור", נמצא שפעולת החסידות מופנית **לכוחות הנעלמים** של "חיה יחידה", של רובד ה"סתים דנשמתא", שם מצוייה היכולת של התאחדות ה"יחידה" עם ה"יחיד".

ושני ההסברים אמת, בהתאם לשתי המטרות השונות ששתיהן חיוניות, אלא שהמטרה הראשונה - התגברות על החושך וקרירות העולם וירידת הדורות, היא **הכרח**, שהרי בלעדי האור והחום החסידי, עלולה הנשמה לקפוא... לשם כך יש רובד בתורת החסידות הקרוי "גחלים" המופקים מפחם, אשר מאירים הנשמה ומחממים אותה, על כן מאריך הרבי הריי"ץ בתיאור רובד זה במשל.

בשונה מאותם תכנים בחסידות הקרויים "פנינים", ענייני סוד שנשלו מ"ים הסוד" שבאתכסיא, הם נועדו מצד חמימותו־האלוקית חש הוא צורך עז לצלול בים התורה והעבודה, לבא אל התיבה ולהגיע לפסגות רוחניות בהרי אררט... אך להתעלם מהתכלית של האינטרס האלוקי התובע "צא מן התיבה" והתחל ב"שליחות" לבנות סביבה שתעשה "דירה בתחתונים"

אם נועדה החסידות להעניק לנו יכולת־התמודדות עם החושך, הרי היא אמורה לפעול בכוחות הנשמה ה"גלויים", על ידי הזרמת "תוקף־פנימי" המחסנת את האדם מפני פגעי־הסביבה הנהנתנית. ברם, אם נועדה החסידות להוות "קורס־הכשרה" במטרה להגיע להתמזגות של "ומלאה הארץ דיעה את ה'", פעולת החסידות מופנית לכוחות ה"נעלמים" של "חיה יחידה"

רק ל"קישוט־הנשמה" לקראת האלף השביעי, **אבל אינם אלא "לוקסוס"** שאפשר להסתדר, בזמן הגלות, בלעדיו ועל כן מקצר הרבי הריי"ץ בתיאור רובד זה במשל.

• • •

ישנו הבדל בין מה שמכונה "מאמרי־**עבודה**", לבין "מאמרי־**השכלה**" עמוקים, הראשונים עוסקים בהדרכת האדם כיצד להתגבר על יצריו, מכוונים אותו לתכני־דעת השייכים להתעוררות המידות לאהבת השם ויראתו, תכנים המחממים את הרגש־החסידי בתחושה של "טעמו וראו כי טוב הוי'ה", אלו הם **ה"פחמים** שבחסידות" –

ואילו המאמרים האחרים, נראים כמנותקים מהוויות ההתמודדות היצרית והסביבתית, אלא עוסקים בתיאור סדר ההשתלשלות ועוד יותר בתיאור התהליכים הטרום־בראשיתיים של הצמצום הראשון באור אין סוף והמשכת הקו ופרצוף "אדם קדמון", הלא המה ה"פנינים־שבחסידות", נושאים שאינם "זמינים" לניצול במסגרת מאבקי הייצר ואפילו לא להתבוננות כזו שב"דעת", המסוגלת להתיישב על הלב, כי המדובר בנושאים כה מופשטים, השואפים כלפי מעלה וכלפי המופשט, המושגים רק בדרך ה"שלילה", אבל אינם ניתנים לתפיסה "חיובית", אשר כמוהם כ"פנינים", הטבועות ל"קישוט" אבל אי אפשר ללכת איתן למכולת...

המתעניין בלימוד החסידות עליו לדעת לבחור תחילה מאמרים בסגנון ה"פחמי", גם אם עקב כשרונותיו האינטלקטואליים, ה"פנינים" חביבות עליו יותר... כדי שלא יישאר בבחינת "שליח ערטיל"[3] ומסיים פנינאי"...

יחד עם זאת, יש לציין שמי שלומד את ה"עבודה" של החסידות ימצא אותה אחר כך בכל "השכלה" וכל מאמר מכל סוג שהוא יעוררו לעבודת ה' ולא ישאר ברובד מנותק ממציאותו שלו[4].

ה"אור" וה"חום" בפחמי־החסידות

הצד השווה שבשתי התכונות הללו הוא, שאינן באות "לשנות" את האובייקט, אותו הם מאירים או מחממים, כך גם תורת החסידות לא באה, חלילה, "להוסיף" או "לגרוע" במצוות התורה, כי כל תכניה של החסידות, כלולים היו **בהעלם** בפסוקים ומאמרי חז"ל, כאותן טיפות שומן המצויות באחוז מסויים בכל כוס חלב, אלא שכאשר מרכזים אותן הופכות המה להיות מוצר טעים ומזין הקרוי "שמנת", אך אין כאן "המצאה" של "חלב חדש"...

כך תורת החסידות לא באה אלא להביא "אור" של הכרה ו"חום" של רגש להחיות את קיום המצוות, שלא תהיינה קרות וחשוכות, חלילה. ובזה נפתרת תלונת הנרתעים מתורת החסידות ודרכיה באומרם:

"מנהג אבותינו בידינו"... סבי וסבתי ז"ל וכן כל הדורות שקודם הבעש"ט היו יהודים טובים גם בלעדי ה"חסידות"... אלא ששוכחים הם שאצל זקניהם היה "חם ומואר" באין ערוך למתרחש בדורנו. כטענת אותו דייר סרבן שהתחמק מתשלום וועד הבית לצורך הסקה, בטענה שבמשך כל הקיץ הסתדרנו יפה ללא הסקה...

כך תורת החסידות באה להפיח רוח חיים של "חמימות־נשמתית" בעידן ירידת הדורות, למנוע ירידת הטמפרטורה הרוחנית, שלא יגיע האדם למצב של קרירות שהוא סימן של היפך־החיים, רחמנא ליצלן!

3. ע"ד מה דאיתא בסוטה ח,ב. ועיין רש"י שם ד"ה בהני אית לה בזיון טפי.

4. י"ט בכסלו חל לרוב בשבוע של "וישב" ומצינו רמז־נפלא ברש"י תחילת וישב לשני הסוגים שבמשל: "הפחמים והמרגליות": "וישב יעקב וגו' ... משל ל**מרגלית** שנפלה בין החול אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את המרגלית ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית. ד"א וישב יעקב הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, **הפחמי** תמה: אנה יכנס כל הפשתן הזה? היה פיקח אחד משיב לו: ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו...".

מעלת ה"אור" על ה"חום"

כאן מבהיר הרבי ומדקדק, מה יושיענו **ה"אור"**? אחר שכבר יש בחסידות תכונה של **"חום"** שעניינו "חיות והתלהבות"?

ומבאר רבנו: גם ה"חיות־הרוחנית" עלולה להיות **מוגבלת** לפי "טבע" העובד, כשם שגם "בעלי חיים" יש בהם תכונת ה"חום־הטבעי", כך תיתכן גם בעבודת השם "התפעלות־רגשית" של אהבה ויראה הנובעים **מ"טבעיות**־הנשמה" [כהתעוררות הנפלאה והחמה של כלל ישראל בעת הנעילה], אך ככזאת תהא ה"חמימות" מוגבלת, **לא רק בהתמדתה**, שהרי בחלוף סיבת ההתעוררות־הספונטאנית, היא תיעלם כלא הייתה, אלא גם מוגבלת **ב"אמיתותה"**, כי היא תניע את המתלהב לעשות ולפעול בהתאם לתביעת האינטרס־הנשמתי **שלו**, שלא תמיד תואם לרצונו האמיתי של הקב"ה...

[מה גם שאם עבודתו קשורה ל"חום טבע נשמתו", הרי זו איננה "עבודה" והריהו בבחינת **"לא עבדו"** – כמבואר בתניא פט"ו].

לדוגמא: מצד חמימותו־האלוקית חש הוא צורך עז לצלול בים התורה והעבודה, לבא אל התיבה ולהגיע לפסגות רוחניות בהרי אררט... אך להתעלם מהתכלית של האינטרס האלוקי התובע "צא מן התיבה" והתחל ב"שליחות" לבנות סביבה שתעשה "דירה בתחתונים",

לכן דרושה גם תכונת ה"אור" – המסמלת בכל הפילוסופיות **את האמת האובייקטיבית הבלתי תלוייה ברגשותיי־האישיים** – שזוהי בעצם דרישת משנת חב"ד, לא להסתפק ב"חום הספונטאני" של טבעי האישי, אפילו הוא חום חיובי, אלא לשאוף ל"אהבה ויראה שכליים" הנובעים מהתבוננות הבנויה על אדני־ההכרה, שכך יאה לעבוד את השם לפי האינטרס של "עושין רצונו של מקום", שהוא "נתאווה **הקב"ה** להיות **לו** יתברך דירה **בתחתונים**" ולא להיגרר אחר "הטבע הנשמתי" השואף **ב**"חום" למטרה של "נתאווה **האדם** להיות **לי** טרקלין **בעליונים**"...

החסידות גם מלמדתנו, לבחון כל השקפה ומושג ב"הבחנה שכלית" – אי לכך, יש להדגיש ש"חמימות" [אף שהיא אמנם סימן ל"חיות"] לא תמיד מורה גם על אמיתיותה וקדושתה של השיטה!

וזוהי עיקר הדגשת חב"ד שהמידות [חום] תהיינה על פי המוחין [אור] ולא להתפתות ל"חמימות־הטבעית", עליה מובא בחסידות הפסוק[5]: "לא יחפוץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו"...

• • •

מתי ה"פנינים" אינן "לוקסוס"?

כל האמור לעיל אודות חיוניות ה"פחם" מול "פניני־הרזין" שבחסידות, מתאים לדורות עברו, אבל בדורינו "דור הגאולה", דור בו ה"כלה" מתכוננת ללכת לחופה עם קוב"ה, עתה אי אפשר לו לחסיד להסתפק רק בלימוד "מאמרי עבודה" המחממים את הלב לתפילה באהבה ויראה ולטעון שאינו רודף אחר "השכלה אלוקית עמוקה" בעמקי רזי פנימיות התורה, כי לא חסרים לו "תכשיטים"...

משהגיע זמן חופתנו [בגאולה הקרובה] ה"פנינים" הופכות לחובה בקישוטי־הכלה[6].

על כן בדורנו יש לצלול גם **בעמקי "ים החסידות"**, עד ש"מציאותו" של החסיד תתבטל לחלוטין, תתכסה כל כולה במי הדעת הטהור כמים לים מכסים, ותשלה ממצולות **את מיטב "פניני־הדעת" של מושגיה המופשטים ביותר של החסידות,** בבחינת "נפשי חמדה בצל ידך לדעת כל רז סודך" הלא המה ה"רזין דרזין" שנתגלו וניתנים להבנה והשגה "לדעת", בלימוד מאמרי החסידות.

5. משלי יח,ב.

6. הרבי בשיחתו מאריך בזה ובהערה 53 (שם) כותב את הדברים הבאים: "ואף שכ"ק מו"ח אדמו"ר [הריי"ץ] לא האריך בשיחה בעניין המרגליות – הרי זה מפני שאז עדיין לא היה סמוך כל כך לזמן הגאולה. משא"כ עתה כו'".

סבי וסבתי ז"ל וכן כל הדורות שקודם הבעש"ט היו יהודים טובים גם בלעדי ה"חסידות". רק שוכחים הם שאצל זקניהם היה "חם ומואר" באין ערוך למתרחש בדורנו. כטענת אותו דייר סרבן שהתחמק מתשלום וועד הבית לצורך הסקה, בטענה שבמשך כל הקיץ הסתדרנו יפה ללא הסקה...

ב"ה

בהתוועדות הזו יש מקום לכולם

אדמו"ר הזקן: "זה היום יוקבע למועד תמידי בישראל אשר בו יתגדל ויתקדש שמיה רבה ויתעוררו אלפי לבבות בישראל בתשובה ועבודה שבלב"

התוועדות י"ט כסלו לבני ישיבות ואברכים

יום גאולת רבינו הזקן בעל התניא והילולת המגיד ממזריטש

יום חמישי, ליל י"ט כסלו
בשעה 20:00

בנייני האומה ירושלים

עם הרב יואל כהן
ה'חוזר' של הרבי זי"ע

והשליח הרב שבתי סלבטיצקי

"**סדר ניגונים**" הניגונים המכוונים של אדמו"רי חב"ד בהפקה מיוחדת
עם **נאור כרמי**, **חיליק פראנק** ומקהלות חסידים

משעה 23:00 עד 1:00

יתקיימו התוועדויות בכמה אולמות
עם הרב **יואל כהן**, הרב **חיים שלום דייטש**, הרב **מיכי יוספי**,
הרב **שבתי סלבטיצקי**, הרב **יהושע שפירא**

שי מיוחד
תקליטור חדש
היכל הנגינה ב'
הניגונים המכוונים של אדמו"רי חב"ד
עם הסברים משובבי נפש

'המשך' יו"ט של ראש השנה תרס"ו
'המשך' של 60 מאמרים ביסודות החסידות. ההמשך המפורסם ביותר של האדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש.
יוצא לאור לראשונה עם פיסוק וחלוקה לפסקאות והוספות רבות המקלות על הלומד, 1000 עמודים
במבצע חד פעמי: **30**₪
במקום 70₪ בחנויות

חסידות מבוארת תניא - חלק ב'
פירוש רחב ובהיר על ספר התניא
במבצע חד פעמי:
חלקים א'-ב' **25**₪ לכרך
במקום 55₪ בחנויות

הכניסה חופשית

המשך "יו"ט של ראש השנה" תרס"ו

לרגל ההוצאה החדשה של הספר בימים אלו

הרב דוד אולידורט
חבר מערכת ההוצאה לאור

אדמו"ר הזקן מבאר בספר התניא שהיסוד בעבודת ה' הוא הדעת - "התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד ויתקע מחשבתו בחוזק בגדולת אין סוף ברוך הוא ואינו מסיח דעתו" (פרק ג').

איך מעסיקים את המחשבה באותו רעיון? איך "קושרים" אותה?

"המשך תרס"ו" נותן מענה מיוחד במינו לדבר זה. ההעמקה, ההסברה וה"בכן" (ההשלכות המעשיות בעבודת ה' הנובעות מההשכלה), של מאמרי ההמשך, מעסיקים ונחקקים במוח הלומד, תוך תנועה סיבובית על ציר אחד.

• • •

"המשך יו"ט של ראש השנה - תרס"ו", הוא "המשך המאמרים" שהתחיל אדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש (אביו של האדמו"ר הקודם הריי"ץ), לומר בראש השנה של שנת תרס"ו, וסיימו בחורף שנת תרס"ח.

ההמשך הוא כעין חיבור ארוך המבאר עניינים רבים וסוגיות מגוונות בתורת החסידות, ובסופו כתב את "סיום ההמשך", בו מסכם בבהירות את כל היסודות העיקריים שחידש בחיבור זה.

לאחר שקהל החסידים הצמא ללימוד ב'המשך' מיוחד זה היה שואב דבריו מתוך הכתב או מתוך העתקות ב"סטנסיל", הרי שבשנת תש"ל, יצא ההמשך לראשונה לאור עולם בדפוס.

במהדורה החדשה שמופיעה בימים אלו (שנת ה'תשע"א) על ידי הוצאת קה"ת בולט החידוש של הפיסוק וחלוקה לפסקאות המסייעת מאוד ללומד. בנוסף התווספו מאות מראי מקומות, הערות והוספות מעניינות. ומלבד זאת העניקו לנו העורכים סיכומים (תוכן וקיצור) של ההמשך. התועלת בזה ללומדי ההמשך ברורה ומוחשית ויש כאן גם פתח רחב - למי שעוד לא טעם מלימוד זה - לגשת אל הקודש.

כל הרגיל בלימוד תורת חסידות חב"ד בדורות האחרונים יודע, ש"המשך תרס"ו" ללומד החסידות הוא כמו הסוגיות הישיבתיות בש"ס בלימוד הגמרא. וכמו שבכל ישיבה לומדים תמיד את אותן המסכתות שמהם יודע הלומד את יסודות ההלכה, כגון גדרי חזקה ורוב, גדרי הקנינים, גדרי נזיקין, גדרי אישות וכיו"ב, כך בענין לימוד החסידות, אחד מעיקרי שיעורי תורת החסידות שבהם לומדים הוא בהמשך תרס"ו, שכן בו נתבארו עיקרי תורת החסידות.

• • •

ניתן לומר, שעל ה'בריח התיכון' של המשך זה אפשר לעמוד כבר מתחילתו. לאחר ששואל כמה שאלות בענין "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת", פותח: "ולהבין כל זה צריך להקדים תחילה, דהנה ידוע דתכלית בריאת והתהוות העולמות ותכלית הכוונה ביריד הנשמה בגוף הוא בכדי להמשיך גילוי אוא"ס בעולמות כו' וכמאמר נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים כו'". הוי אומר: המשך ארוך זה, בא לבאר את נקודת ותכלית התהוות כל העולמות, להמשיך אלוקות בעולמות, עפ"י יסודות וביאורי תורת החסידות. והרי זהו יסוד הכל.

'על רגל אחת' ניתן לסכם את תוכן ההמשך כך: דווקא ע"י עבודת אדם ביגיעת נפש ויגיעת בשר, הן ביגיעה עצומה בלימוד התורה, שמצטער שאינו מבין ענין בתורה "עד שיחלה בגופו ממש", והן ביגיעה בבירור מדות הנפש הבהמית "בכח עצמו", דהיינו

ע"י קבלת עול מוחלטת הבאה מתוך עצמו וע"י ההתבוננות בירידת נשמתו - דווקא ע"י זה מגיע האדם ל"תענוג העליון" שלמעלה, בחינת תענוג הפשוט שלמעלה מכל ההגדרות, שהוא בחינת אין סוף האמיתי, עצמות ומהות א"ס ב"ה, ומשלים את כוונת הבריאה, מה ש"נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים", שתבוא לידי שלימות וגילוי בקרוב ממש לעתיד לבוא.

1000 עמודים בעמוד אחד

בספר המאמרים המשך תרס"ו במהדורה החדשה שמופיעה בימים אלו בכ־1000 עמודים ע"י הוצאת קה"ת, נערכו כמה סיכומים וקיצורים המסייעים מאוד ללומד. בסוף מופיע 'קיצור הקיצור' של ה'המשך':

תכלית הכוונה בבריאת העולם היא לפעול ענין של חידוש - שיומשך ויתגלה לא רק האור שהיה ממלא מקום החלל קודם הצמצום (שאין זה דבר חידוש), אלא גם עצם האור כפי שכלול בעצמותו (בבחינת יכולת), העלם העצמי ממש.

ענין זה נעשה על ידי ההתחדשות של עבודת התחתונים בכח עצמם דוקא - הן בנוגע לעובד, והן בנוגע לעבודה:

בנוגע לעובד: בנים, נשמות דאצילות, שגם למטה הם בבחינת אלקות, ואינם זקוקים לעבודה ויגיעה בכח עצמם - ממשיכים רק בחינת האור (גילויים), שזוהי מדריגת עולם האצילות, שעם היותו באין ערוך לגבי אור אין סוף הבלתי בעל גבול, הרי הוא גם "אדמה לעליון", גילוי ומעין ההעלם.

ואילו עבדים, נשמות דבי"ע (בריאה, יצירה, עשיה), שהם באופן של שינוי המהות, ולכן צריכים עבודה ויגיעה בכח עצמם - פועלים התחדשות דבירור העולם (לא רק המשכת מלמעלה), ועל ידי זה פועלים החידוש של המשכת העצמות, שרק בכחו לפעול החידוש של התהוות יש מאין.

ובנוגע לעבודה: על ידי תורה ומצוות - בחינת הארת פנים - ממשיכים בחינת הגילויים, ועל ידי תפלה - "אחרי ה'" (בכח עצמו, ובפרט השוב) - ממשיכים בחינת העלם העצמי (כמו על ידי מצוות לא תעשה, שעניינם רק עקירת הרע, ואין בהם גילוי אור - על דרך "אחרי ה'").

ובתורה ומצוות גופא: על ידי תורה, טעם ועונג - ממשיכים בחינת הגילויים, ועל ידי קיום המצוות בקבלת עול (לאחרי הקדמת רעותא דליבא) - ממשיכים העצמות (וכדי להמשיך העצמות גם על ידי לימוד התורה - צריך להיות הלימוד בקבלת עול דוקא).

אמנם, כדי שהעצמות (העלם העצמי) יהיה בגילוי, צריכה להיות גם העבודה בבחינת הגילויים - על ידי נשמות דאצילות, ועל ידי תורה.

הרמב"ם דתורת החסידות

"מבין מאמריו גופא דיבר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע במיוחד בשבח ההמשך תרס"ו כי כל מעלות הנ"ל, בהן נשתבחו מאמריו, ישנן במדה מרובה ומיוחדת בהמשך זה"

משיחת הרבי מליובאוויטש זי"ע על המשך תרס"ו

"בכל דור ודור שמתקרב יותר לביאת המשיח, כמו שהאחריות הולכת וגדלה - כן הולכת ורבה התגלות העניינים הנעלים דתורה, לגבי הדורות שקדמום. וכמו שאנו רואים שכן הדבר בענין גילוי פנימיות התורה - מדור לדור היא מתגלית יותר ויורדת ומתלבשת יותר בלבושי הבנה והשגה ותפיסא.

גילוי בתוספת רבה כזו ניכר ובולט במיוחד במאמריו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, אשר בהם באים עניני החסידות בביאור יותר רחב ובהבנה והשגה שכלית יותר, מכמו שהם (בגלוי - גם לאנשים כערכנו) במאמרי רבותינו שקדמו.

והרי ידוע הפתגם של חסידים הראשונים שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע הוא "הרמב"ם דתורת החסידות", לפי שעניני תורת החסידות באו במאמריו בסדר-מסודר, בהסברה מדורגת ובמשלים המבררים וכו'. ומובן, אשר על דרך שהרמב"ם כותב אודות ספרו יד החזקה "וראיתי לחבר דברים המתבררים וכו' בלשון ברורה בדרך קצרה עד שתהא תורה שבע"פ סדורה בפי הכל כו' דברים ברורים קרובים נכונים כו'" - הוא הדבר בנוגע למאמרי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, אשר בהם באה תורת החסידות (בגלוי כנ"ל) "בדברים המתבררים, בלשון ברורה . . דברים קרובים נכונים" וכו'.

מבין מאמריו גופא דיבר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע במיוחד בשבח ההמשך תרס"ו. כי כל מעלות הנ"ל, בהן נשתבחו מאמריו, ישנן במידה מרובה ומיוחדת בהמשך זה.

ולא רק שב'המשך' זה באה תורת החסידות לידי התגלות יותר ובהשגה למטה יותר, אלא שגם שייכותה של "חכמה זו" לגאולה העתידה (וכנ"ל, שהיא היא הסיבה מה שפנימיות התורה מתגלית יותר מדור לדור) נראית יותר בהמשך זה,

וכידוע אשר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע קישר אמירתו של ההמשך בשנה זו (תרס"ו) עם ה"קץ" הנמצא בכמה ספרים על שנה ההיא".

(משיחת אחרון של פסח תש"ל)

• • •

למרות שההמשך הוא חיבור אחד ארוך המקיף ענינים רבים וארוכים, יש בו כמה קבוצות-מאמרים (כעין "המשכים" קטנים) שבהם מתבאר ענין מיוחד אחד. מובן שלימוד ההמשך על הסדר נותן תמונה מעמיקה יותר אך ישנן מספר סוגיות שניתן ללומדן בפני עצמן.

גולת הכותרת מבחינת ה"השכלה" שבחסידות היא קבוצת-המאמרים המתחילה במאמר "החודש הזה לכם" תרס"ו. בהמשך-קטן זה מבאר רבינו את שני האופנים העיקריים של גילוי אלוקות, הנקרא בלשון הקבלה "המשכת האין סוף", המשכה אחת בבחינת גבול, המלובשת בדרכי הטבע, והמשכה שבבחינת בלי גבול, בחינת "נס". כדי לבאר זאת, מקדים ומקשה בדרוש שלאחריו, דיבור המתחיל "ויולך הוי' את הים", מהו בכלל פירוש התואר "אין סוף" ומדוע נקרא כך, ומפרש את הדברים בפרטיות ע"פ יסודי תורת הקבלה, וכיצד קיבלו הדברים משמעות מיוחדת ע"פ תורת החסידות, ומוכיח חידוש זה מביאור מאמר רז"ל "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד". במאמר הבא מבאר בעומק יותר את המושג "אור אין סוף" ע"י הסברת החילוק בין המושגים "אור" ו"שפע", ובמאמר שלאח"ז ימשיך לבאר בעומק יותר את אופן ביטולו ודביקותו המיוחדת של ה"אור"

ב"מאור", ומבאר שישנם כמה דרגות בזה. במאמר שלאחריו חוזר לענין הראשון ומבאר מה הם שורש ב' סוגי ההמשכות שבאור, האור שבבחינת גבול, והאור שבבחינת בלי גבול.

מלבד קבוצת-מאמרים אלו יש לציין עוד כמה עניינים מיוחדים שב"המשך" (וכמובן כל זה אינו אלא כטיפה מן הים הכלול ב"המשך" זה):

• במאמר הראשון של ההמשך נידונים טעמי בריאת העולם וחידושו של אדמו"ר הזקן בעניין "נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".

• בדיבור המתחיל "ויכולו" נתבאר גדר ה"זמן" על פי תורת החסידות.

• במאמרי שבת פרשת לך לך וש"פ וירא תרס"ו נידונה באורך סוגיית "רצון" ו"תענוג" שלמעלה מי מהם קודם למי.

• המאמר ד"ה ואברהם זקן דש"פ חיי שרה תרס"ו (והמאמרים שלאחריו) הוא ביאור יסודי ועיקרי במהות ואופן היגיעה בתורה ע"פ פנימיות התורה, וכיצד דוקא ע"י היגיעה האמיתית בתורה מגיעים אל האלוקות שבתורה.

• בקבוצת-המאמרים המתחילה בפרשת תזו"מ תרס"ז, מבאר רבינו באריכות את גדר ההלכות שבתורה שבעל פה, וכיצד דוקא ע"י היגיעה לברר אמיתתה של תורה הבאה מתוך הקושיות וכו' בא האדם אל ההלכה האמיתית, דבר הוי' זו הלכה.

• במאמרי חג השבועות והשבתות שלאחריו משנת תרס"ו מבאר באריכות את ההפרש הכללי שבין מצוות עשה ומצוות לא תעשה, ומעלת קיום מצוות לא תעשה, שדוקא על ידי זה נמשך מבחינת "מקיף הרחוק".

• בקבוצת-המאמרים המתחילה בד"ה "ומקנה רב היה לבני גד" משבת מטו"מ דשנת תרס"ו, מבאר את שני האופנים בעבודת האדם: העבודה של "בן" והעבודה של "עבד", ויבאר זאת באריכות רבה ע"פ משל מ"בן" ו"עבד" למטה, ואשר ישנם כמה אופנים בעבודת העבד עצמו, עד ל"עבד פשוט" שאין לו שום רצונות ועונג בשום דבר של עצמו כלל, אלא כל רצונו ומגמתו הם למלא ולהשלים את רצון האדון ותענוג האדון, וכן בנמשל בעבודתו של היהודי למלכו, מלך מלכי המלכים הקב"ה.

ענין זה היה שגור על לשונו של כ"ק הרבי מליובאוויטש זי"ע בתור יסוד גדול, כיצד כל עבודת האדם צריכה להיות בדרך עבודת עבד פשוט, שהוא בטל לגמרי מכל וכל בקבלת עול גמורה למלא את רצון האדון, הקב"ה, ויחד עם זה צריך הדבר להיעשות

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע

לא מתוך רגש של כיווץ ואימה, אלא להיפך מתוך תענוג ושמחה, שכן, מכיון שהעבד האמיתי אינו מציאות לעצמו כלל, הרי הוא שמח בשמחת האדון ומתענג בתענוג האדון.

• במאמרים דש"פ לך לך וש"פ וירא משנת תרס"ז מבאר שוב באריכות ובבהירות את מעלת היגיעה בתורה ועבודה בכח עצמו דוקא.

• במאמרי חג השבועות תרס"ז ושלאחריו מבאר את מעלת הנשמות על המלאכים, ואגב יבאר באריכות נפלאה את יסודי סוד הצמצום וענין הספירות.

• • •

ב"השלמת הדרוש" כותב ומסכם את מה שחידש וביאר בהמשך ארוך זה, וכללות הדברים הוא, שיש שלושה מדרגות (כביכול) למעלה באלוקות, בחינת אור הממלא כל עלמין, שהוא האור המתלבש בעולמות הנבראים באופן שנרגש בהם והוא לפי ערכם, בחינת אור הסובב כל עלמין, שהוא המקיף שלמעלה מהתגלות, ודוגמתו בחינת הרצון שבנפש האדם, והמדריגה שלמעלה משניהם, עצמותו ומהותו יתברך. וכיצד נמשך העצמות ע"י עבודת האדם בבירור הדברים הגשמיים וביגיעה בתורה, שעל ידי זה מתגלה התענוג העליון שלמעלה, הבחינה שלמעלה מסובב כל עלמין וממלא כל עלמין. והשלימות של הגילוי תהיה לעתיד לבוא, כשתושלם כוונת הבריאה ותהיה דירה לו יתברך בתחתונים.

הרב יהושע שפירא

מהו 'המשך' בחסידות ומה מייחד את ההמשך משנת תרס"ו?

מאמר חסידות עוסק בנושא מסויים ובדרך כלל מדבר עליו בהקשר מוגבל ואינו עוסק בכל פרטיו.

'המשך' הוא מבנה של כמה מאמרים שנאמרו ברציפות (בדרך כלל - שבוע אחרי שבוע) ונאמנים לנושא בו נפתח המאמר הראשון. ההמשך הוא מבנה גדול מתואם, יצירה ארכיטקטונית בעלת הרמוניה פנימית ברמה גבוהה וירידה לריזולוציות מאוד מפורטות, כשהכל סובב סביב רעיון אחד והצלילות של המראה לא מתפוגגת במהלך הדרך. היקף ההמשך הוא מוגבל ובסוף ההמשך תמיד המעגלים יסגרו, למרות שבדרך כמובן שנכנסים גם לתחומים צדדיים.

המשך זו מסכת, אתה יכול ללמוד שיעור בנושא מסויים בהלכות שבת ואתה יכול ללמוד את מסכת שבת.

המשך תרס"ו של הרבי הרש"ב מליובאוויטש מתייחד במבנה הגדול שבו, 60 מאמרים שנאמרו במשך שנתיים וחצי, כשהכל סובב סביב רעיון אחד שמועתק מעמוד אחד לכ־700 עמודים, ומ־700 עמודים יכול לחזור לעמוד אחד.

עיקר היחודיות של תרס"ו היא בתוכנו. הנקודה שבה עוסק ההמשך היא אמיצה ותובענית מאין כמותה, דרישה לקשר בלתי מצוי עם הקב"ה שמפורט ונדרש מהלומד לאורך ה'המשך', בו מוסבר כי עיקר כוונת לימוד התורה וקיום המצוות הוא להמשיך את עצמותו של הקב"ה לעולם הזה שלנו, עצמותו שלמעלה מגילוייו. התובענות היא לא להתפתות להשאר קשור אך ורק בגילויי ההארה האלוקית אלא לחתור למה שמעבר לכל יכולת הכלה והוא - המשכת "ההעלם העצמי" לתוך עולמינו.

> "באמצע הלימוד הגיע אחד מתלמידי ורואה אותי לומד עם בני מכיתה ד' ובני מכיתה ב' המשך תרס"ו, הוא נדהם ושאל אני לא מבין מה קורה כאן, ילדים מסוגלים להבין את המשך תרס"ו?"

האם הרב יכול לתת לנו טעימה קלה מתוך ה'המשך'?

בסדרה של שלושה מאמרים מתוך ההמשך (מדיבור המתחיל "ומקנה רב") מפורטת מעלתם של עבד פשוט, בן ועבד נאמן:

עבד פשוט - עובד את האדון בעניינים פשוטים וגסים, אין לו חוש במעלת אדונו, לא מתענג מעבודתו ופועל תחת אימת האדון ועולו.

בן - מקושר לאביו ומלא תענוג מקשר זה אולם הקשר הוא בגלל שנולד לאביו.

עבד נאמן - עבד שהאדון בחר בו מפני כשרונותיו והבנתו במעלת האדון ומפקיד בידו את אוצרות ביתו. ובזה יש לו מעלה אף על בן.

ומסביר הרבי הרש"ב שלעבד הפשוט יש מעלה גם על הבן וגם על העבד נאמן והוא החידוש האמיתי שנדרש בעבודת ישראל, והמעלה היא בשני עניינים:

א. הבן והעבד הנאמן מתענגים בעבודתם, בתענוג יש שינויים ולפי זה תשתנה מידת התמסרותם לאדון והאב, לעומת ה'עבד פשוט' שעובד מלכתחילה נגד רצונו וכל ענייני העבודה שוים אצלו, ומגיע בעבודתו למקום גבוה יותר ששם אין חילוק בין עבודות פשוטות לעבודות גבוהות.

ב. העבד נאמן והבן הם אישיות בפני עצמם שבאיזה שהוא מקום עלולה להסתיר על מציאות האדון, ועיקר העניין של "עבד מלך מלך" - שהעבד קרוי על שם המלך ומבטא את המלך נמצא דווקא בעבד פשוט.

צריך ללמוד את המאמרים האלו, הם מלאים בעשירות של תכנים ובפירוט שובה לב. בסופו של דבר יוצאת לנו התובנה שהשעות שנדמה לנו שהן אפרוריות וחסרות כל רגש אלוקי הן לא מקרה שקרה ולא טעות ואפילו לא נפילה, אלא תכלית הכוונה שאדם יעבוד את ה' אפילו כשאין לו הרגשה ותענוג וגם לא הבנה, ודווקא שם יש את ההתגלות של ה', זוהי ה"דירה בתחתונים" ממש שלה מתאווה ה' יתברך.

מהו ההבדל בין מאמרי "עבודה" ו"השבלה", האם המשך תרס"ו הוא "עבודה" או "השבלה"?

מאמרי השכלה פונים יותר לשכל ומאמרי עבודה פונים יותר לרגש, ל"עבוידה". אדמור"י חב"ד הדגישו תמיד את ההכרח בשילוב הקווים ולא להשאר באחד מהם לבדו, למרות שאחרי הכל היו חסידים שנקראו "משכילים" וחסידים שנקראו "עובדים". יש אימרה של החסיד הגאון ר' אייזיק מהומיל שאצל משכיל "ההתבוננות היא בהתפעלות" ואצל עובד "ההתפעלות היא מההתבוננות".

בהמשך תרס"ו ישנן השכלות נפלאות מאוד אבל הנושא כולו הוא של "עבודה" וכל ההשכלה באה להסביר את מעלת העבודה. מהי מעלת הקבלת עול ולאיזה מקומות היא מגיעה. זה המשך של השכלה בעבודה ממש...

לסיום, האם הרב נושא עימו חוויה אישית מהלימוד ב'המשך' תרס"ו ויכול לחלוק אותה עם קוראי מעייניותיך?

כן, היתה לנו חויה כזו בבית לפני שנים רבות. באחד מימי החורף ירד שלג כבד ולא היתה לילדים אפשרות לצאת מהבית למוסדות החינוך. הילדים נשארו בבית וביקשו ללמוד איתי, היו לי כמה ספרים של המשך תרס"ו ולמדנו יחד בסוגיית בן ועבד שהזכרתי קודם (מאמרים אלו יחסית קלים לשאר ה'המשך'). באמצע הלימוד הגיע אחד מתלמידי ורואה אותי לומד עם בני מכיתה ד' ובני מכיתה ב' המשך תרס"ו, הוא נדהם ושאל אני לא מבין מה קורה כאן, ילדים מסוגלים להבין את המשך תרס"ו? עניתי לו שישאל אותם. הבן הקטן בכיתה ב' הרצה בשטף את מהלך המאמר הראשון שלמדנו וגם אני התפעלתי מתפיסתו את העניין לפרטיו.

> "השעות שנדמה לנו שהן אפרוריות וחסרות כל רגש אלוקי הן לא מקרה שקרה ולא טעות ואפילו לא נפילה, אלא תכלית הכוונה שאדם יעבוד את ה' אפילו כשאין לו הרגשה ותענוג וגם לא הבנה, ודווקא שם יש את ההתגלות של ה', זוהי ה"דירה בתחתונים" ממש שלה מתאווה ה' יתברך"

חדש: המשך "יו"ט של ראש השנה" תרס"ו

יוצא לאור לראשונה
עם פיסוק וחלוקה לפסקאות והוספות רבות
המקלות על הלומד, 1000 עמודים

במבצע חד פעמי בהתוועדות י"ט כסלו בבנייני האומה

30 ₪

במקום 70 ש"ח בחנויות

יצירות חב"דיות

על מאמרי החסידות של אדמו"רי חב"ד בכלל ומאמרי הרבי הרש"ב בפרט

הגאון הרב שלמה יוסף זוין זצ"ל
מלוקט מתוך "ספרים וסופרים"

השכלה, עבודה ודרוש

שלוש צורות לחסידות החב"דית בכלל: "השכלה", "עבודה" ודרוש. "השכלה" כיצד? אותם מאמרי החסידות העוסקים בבירור ענינים מופשטים עמוקים, אם בספירות העליונות והשתלשלות העולמות ואם במה "שלמעלה מסדר ההשתלשלות", "גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם", או אלה שמתעמקים בחקר תכונות הנפש, כוחותיה, מדותיה וצירופיהם וצירופי צירופיהם. מאמרים אלה וכיוצא בהם נקראים בשם "השכלה". דומה שהדבר יהיה לחידוש בעיני הקוראים. הורגלנו למושגי "השכלה" ו"משכילים" במובן אחר לגמרי. אבל כך היא העובדא: החבדיי"ם יש להם "השכלה" ו"משכילים" משלהם.

ויש סוג אחר של מאמרים, שה"עבודה" היא הטובעת את חותמם. מאמרים אלה מדברים בעיקר על מדריגות האהבה השונות לאלקות, על חובותיו של האדם בתקון המדות, בקיום המצוות, בלמוד התורה וכדומה. החסידים המאריכים הרבה בתפילה נקראים בשם "עובדים". ויש גם החלק ה"דרושי" של החסידות החב"דית. אלה הם המאמרים המתכוונים בעיקר לבאר ולפרש פסוקי התורה ומאמרי חז"ל לפי הדרך החב"דית. ודאי, התחומים יונקים זה מזה. אין לך מאמר "השכלה", שלא יצא ממנו איזה "בכן" של עבודה ואיזה ביאור של פסוק. ואין לך מאמר "עבודה", שלא יהיה בנוי על יסוד איזה הסבר חב"די. והוא הדין במאמר ה"דרושי". אבל המדובר הוא על הדגש החזק של המאמר, על עיקר כיוונו. במובן זה יש להבחין בין שלושת אלה הסוגים.

רובם הגדול של מאמרי הרש"ב, היו מאמרי "השכלה" עמוקים. בנו, הריי"צ, הלך בעת הראשונה בדרכי אביו. אולם תנאי הזמן והמקום, המצב הירוד של היהדות ברוסיא הסובייטית והצורך לעורר את השומעים בדברי עידוד וזירוז, השפיעו על מאמרי החסידות שלו, שיהיו חדורים ביותר ברוח של "עבודה". ויש אשר תוכן המאמרים היה תלוי בשומעים. אלה, שנאמרו לפני ה"תמימים" או חסידים־ותיקים, היו בעיקרם מכוונים להסביר מושגי קבלה ידועים לפי השיטה החב"דית, מאמרי "השכלה". ואלה, שהיו נועדים לסתם־חסידים, היה העוקץ שלהם נטוי כלפי ה"בכן", ההתעוררות ל"עבודה".

מאמרים, קונטרסים והמשכים

מאמרים, קונטרסים ו'המשכים' - בשלש צורות אלו באו לידי ביטוי הרעיונות החב"דיים של הרבי מליובאוויטש, רבי שלום־דובער.

מאמרים - זוהי הצורה הרגילה של כל האדמו"רים החב"דיים, מראש השושלת - מחולל חב"ד ויוצרה - אדמו"ר הזקן מלאדי, ועד היום.

רבי שלום־דובער היה נוהג מפרק לפרק לפרסם אף קונטרסים מיוחדים בכתב, שלא נאמרו בתורה שבעל פה. 'קונטרס התפילה', 'קונטרס עץ החיים' ועוד.

ה'המשכים' הם מאמרים ארוכים, עמוקי־העיון, שנאמרו במשך זמן ידוע. בכל שבת היה המאמר מתחיל כאילו ב'דיבור' חדש, אלא שתיכף אחרי השאלות הראשונות של "ויש להבין" וכיוצא, היה עובר לביאור הדברים על יסוד המאמר שקדם לו. ידועים ביותר ה'המשכים' של תרס"ו, עת"ר ותער"ב. נקראים בשמות: 'המשך יום־טוב של ראש השנה, רס"ו' (כולל ששים ואחד מאמרים), 'המשך עת"ר', ו'המשך בשעה שהקדימו, תער"ב' (מאה וארבעים וארבעה מאמרים).

העתקות, הכפלות והדפסות...

למן מחולל החב"ד ויוצרו, בעל ה"תניא", לא פסקה תורה מעל שלחנם של כל ממשיכי השושלת האדמו"רית־החב"דית מדי שבת בשבתו ומועד במועדו. ובכל פעם נמסרת התורה ב"כתב", אם על־ידי האדמו"ר בעצמו או על־ידי ה"חוזר" הקבוע שלו. מעתה צא וחשוב: קרוב לק"ן שנה שהולכות ומתחברות כמעט בכל שבוע יצירות חב"דיות! הספרים שנדפסו הם בבחינת הכמות כטיפה מן הים לעומת הספרות הרחבה שבכתבי־היד, ספרות שקצתה נשתמרה בידי ותיקי החסידים וקצתה ודאי נאבדה. אלא שמבחינת האיכות מה שנדפס הוא מן התמצית של החב"דיות: הספרים הקלסיים: "תניא", "ליקוטי תורה", "תורה אור", ספרי אדמו"ר האמצעי, ועוד.

בימיו של האדמו"ר רבי שלום־דובער מליובאוויץ' (אביו של האדמו"ר הריי"צ) הוכנסו שכלולים בסידור ה"כתבים". התחילו להשתמש במכונת־הכפלה, בפיקטוגרף, במכונת־כתיבה וכדומה. אלה מה"כתבים", שנמסרו לקהל (לא כל ה"כתבים" הם כאלה) היו נפוצים כבר בטפסים למאות בבת אחת, מבלי שיצטרך, כמו בימים מקדם, כל חסיד הנכסף לתורת רבו או לשבת בעצמו ולהזיע זמן רב על העתקת ה"כתב" או לשלם שכר ידוע להמעתיקים, שאומנותם בכך. גם ה"כתבים" ה"נכפלים" עלו, כמובן, בסכום ידוע, אבל לעומת מחירים של אלה, שנכתבו בידי אדם ממש, כבר היה זה בזיל־הזול.

ה"ועד להדפסת דא"ח" ("דברי אלקים חיים", מונח למאמרי־חסידות; יש כותבים ד"ח, דברי חסידות) על־יד האדמו"ר הריי"צ ז"ל בווארשא, שכלל את הדבר עוד יותר. כפעם בפעם הוא מוציא מאמרי חסידות של הרבי בדפוס...

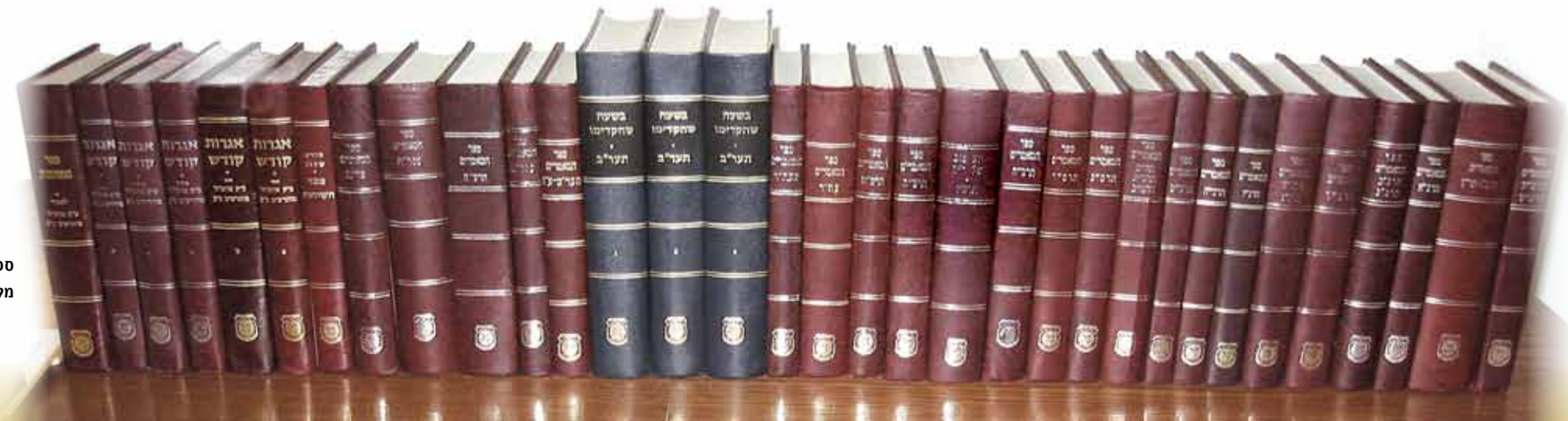

ספרי הרבי הרש"ב
מליובאוויטש

בצל אדמו"ר הזקן

תורה לוקחים במסירות נפש

עובדה הוה בחורף תקנ"ט או תק"ס בהיות הרבי ה"צמח צדק" בן תשע שנים, חשק מאד להיות בין השומעים דא"ח בלילי שבתות ולא הניחוהו. ויתחנן לפני סבו רבנו הזקן ולא הועיל. ויצטער מאד על זה, ויתחכם למצוא איזו עצה לשמוע את התורה שאומר בלילי שבת.

דירתו של רבנו הזקן היתה משני בתים שבכל אחד מהם שני חדרים, ושני כתלים מחברים הבתים. בבית אחד דרו בני ביתו של רבנו הזקן ובבית השני דר רבנו הזקן בעצמו. מחדר הראשון היו שליבות אל העליה שעל גבי חצי הבית הזה.

והנה בחדר שלפני חדר מושב רבנו הזקן היה תנור גדול (שגם היו אופים בו מזמן לזמן) אשר פי התנור היה בחדר החיצון, וכותל התנור נכנס לחדר שבו ישב רבנו הזקן. התחכם הרבי ה"צמח צדק" והתחבא בתנור והיטה אזנו ושמע אימרות רבנו הזקן, כך נמשך הדבר כמה שבתות.

פעם אחת היה קור גדול ביותר, וקראו לנכרי להסיק את התנור, והתחיל להניח העצים. בהיות התנור גדול, כשהתחיל להניח העצים וראה שאין נכנסים בנקל כל כך, סידר העצים בקירוב אל פי התנור והדליקם, וכרגע נתמלא הבית עשן, והתחיל לדחוק העצים הבוערים פנימה יותר, אך כשראה שאי אפשר, הוכרח לכבותם ולהוציאם, לראות מפני מה אין העצים נכנסים לתנור עד הכותל, וירא כי נער בתנור, ויצעק צעקה גדולה, וישמע גם בחדר רבנו הזקן, וגם בבית הדירה השני, ויבהלו כולם לגודל הצעקה. בהיות הבית מואר רק בנר קטן וגם עשן העצים שכיבה הנכרי היה מחניק, לא היה אפשר ברגע הראשון להכיר מי הוא הנמצא בתנור. אך אחר כך ראו כי זה הרבי ה"צמח צדק", ואז נודעה התחכמותו במקום מחבואו.

הרבנית הצדקנית מרת רבקה - אשת הרבי מהר"ש - סיפרה ששמעה מהסבתא מרת שיינא (אשת רבנו האמצעי) אשר היתה באותו מעמד אצל חמותה הרבנית סטרנא (אשת רבנו הזקן):

כשהוציאו את הילד מהתנור, היה נפחד כולו. חמותי - הרבנית סטרנא - צעקה אל בעלה רבנו הזקן: ראה נא מה שאפשר היה לקרות, אסון כזה, לאנשים אחרים אתה מרשה - להיכנס - ואילו כשבן שלך (נכד כבן) התחנן - לא הרשית לו. אמר לה רבנו הזקן: הס הס, משה רבנו הגיע להר סיני על ידי אש (ראיית לבת האש שבסנה) וזכה שעל ידו יהיה מתן תורה. תורה "לוקחים" רק במסירות נפש. הוא יהיה בריא ויאריך ימים.

(ספר התולדות אדמו"ר הזקן חלק ד' עמוד 1145)

אלוקות, קדושה, איי איי

חלק מתיאור יום השבת של רבינו הזקן במינסק ימים ספורים לפני הויכוח הגדול בשנת תקמ"ג:

במינסק היו מתפללים ותיקין, ולכן לעת תפלתו של רבנו הזקן, בשעה התשיעית, כבר היו המתפללים אחרי סעודת שבת, וכך התקבץ קהל רב לשמוע אל הרינה ואל התפלה של רבנו הזקן והחסידים.

רבנו הזקן התפלל וגם קרא בתורה בעצמו והיה דייקן גדול גם בניגוני הטעמים, מה שהפליא את השומעים. על הרוב היה רבנו הזקן קורא בתורה בעצמו בנגינה מדויקת ובדקדוק רב לפי חוקי הדקדוק. מספרים שאף כי מבטאו היה אשכנזי ולא ספרדי, היה ניכר במבטאו הבדל בין ע' לא' ובין ח' לכ' כדרך הספרדים.

בשעת קריאתו בתורה, היה עומד לצד ימין מכוסה בטליתו על פניו ולא היו רואים רק את הדיקנא קדישא, והעולה לתורה היה עומד לשמאלו.

ויש לפעמים היה מגביה את טליתו ומסתכל בעולה לתורה, וכמה פעמים אירע שהעולה היה מתעלף מרוב פחד.

חסידי רבנו הזקן היו מספרים, שמי שזכה להיות מהקרואים לתורה כשרבנו הזקן היה הקורא בתורה, זכה לאור גדול.

המנין של רבנו הזקן היה מתפלל מלה במלה. תפלת החול היתה נמשכת כשעה וחצי ולפעמים שעה ושלשת רבעי שעה. ותפלת שבת כפליים ויותר מלבד זמן קריאת התורה.

הסדר היפה, המשמעת של החסידים והמקיף הכללי של התורה והעבודה, עשו רושם גדול על הקהל הגדול שהתאסף לראות ולשמוע את הנעשה בבית הכנסת שרבנו הזקן התפלל בו.

במשך יום הקיץ הארוך התפשטה השמועה בעיר, ואין פלא שלעת הסעודה השלישית התקבץ קהל רב, שלא הכילו כותלי בית המדרש, ועוד טרם שבא רבנו הזקן החליטו להוציא את הבימה מבית הכנסת, כדי שכל הקהל יוכל לשמוע את תורת רבנו הזקן.

מהחסיד רבי אבא ז"ל מצאשניק שמעתי שאביו ראה כמה פעמים את רבנו הזקן ואחר כך היה מקושר לבנו הרבי האמצעי, וחותנו היה מקושר לרבי אהרן מסטראשעלע.

דיבורו של רבי אהרן - מספר רבי אבא - היה להבת אש, וכשהיה מזכיר את שם רבנו הזקן, היה עומד מלוא קומתו ומפסיק לדבר מרוב דביקותו.

כשנכנס עם המיועד להיות חותנו אל רבי אהרן, סיפר להם רבי אהרן: "כשהייתי בן שבע עשרה שנה, זכיתי לראות את הרבי הקדוש. הייתי מהחבריא שבאו למינסק וזכו לראות את הרבי במעמד ומצב של "שר צבא ה'" - רבי אהרן התלהב, רץ בחדרו אנה ואנה ודיבר לעצמו: "אלקות, קדושה, איי, איי" וכך שהה זמן רב ואחר כך המשיך את סיפורו אודות הויכוח אז במינסק, "אלפי אנשים היו אז במינסק בבית הכנסת. כשהרבי הקדוש עלה על הבימה נפל פחד אלקי על כולם, ועמדו אז באותו מעמד ומצב שישראל עמדו ליד הר סיני. כשהרבי התחיל לומר את תורתו והשמיע המלים "שמע ישראל" נהיה כל הקהל נרגש ונלהב מההתלהבות הקדושה. מראהו של הרבי וקולו היו מאויימים ועל כולם נפלה אימה ופחד של יראת שמים".

בשנת תרס"ד בהיות רוחו של רבי אבא טובה עליו, נתן לי העתק מהדרוש שאמר רבנו הזקן במינסק כפי שמצא בניירות העזבון של חותנו **(הדרוש מופיע בעמוד 4 בגליון זה. המערכת).**

החסיד רבי אבא כשסיפר את כל האמור, התלהב כולו והיה אומר: אף שאחר כך זכיתי לראות את רבנו האמצעי ולהתקשר לרבי ה"צמח צדק", מכל מקום לעולם לא אשכח את אשר ראיתי ושמעתי אז מפי החסיד (חסיד, צדיק, קדוש וטהור, אבל לא רבי) רבי אהרן, כשחזר על מאמרו זה של רבנו הזקן. הוא היה אז כמו בשמעו דבר הוי' יוצא מפי קדש הקדשים רבנו הזקן.

(ספר התולדות אדמו"ר הזקן חלק ב' עמוד 394)

זזנו ממקומינו בגן עדן

אדמו"ר הזקן מספר במכתב מאורע מימי מאסרו

"אל כבוד תלמידי המובהק גאון אלוקי פי שנים ברוחי מו"ה אהרן הלוי יחי'.

ב"ה שהחיינו וקיימנו לזמן הזה להודיע לתלמידי היקר לי כבן הניסים שעשה אתי השי"ת, גדול הנס האחרון מן הראשון. ידוע אודיע כי נתנוני בכלא מיוחד ביום ד' כסלו, וכמעט שבעת ימים ישבתי בלא נטילת ידים, ולא נתתי שינה לעיני בימים ובלילות, עד שברוב רחמי השי"ת הביאו לי מים, וזה אירע ביום טו"ב כסלו, והנה לעת ערב בא אלי הפרוקורור פעם הג' מקודם... (ו)הסיר מעלי הנחושתיים מעל ידיי ורגליי והרשה ליתן בחדר כלאי שמן למאור, ובלילה נפל שינה עלי, והנה בחלומי כי בא לחדר כלאי כ"ק אדמו"ר הרב המגיד זי"ע נ"ע בלוית בנו אדמו"ר הק' [רבי אברהם המלאך] נ"ע ... ואמר לי בזה הלשון: זלמינא יקירי, תדע שזנו ממקומנו בגן עדן ולא נשוב ונתיישב במקומותינו עד שה' יוציא אותך מכל צרותיך והצרכים הגדולים שלך במהרה ולתמיד. על כן זלמינא האהוב, התחזק. ע"כ לשה"ק נ"ע מהרב המגיד זלה"ה.

ואיקץ וכמעט שראיתי אותם נ"ע עוד בעיניים פתוחות ונטלתי ידי וברכתי ברכות התורה ולמדתי משניות בע"פ".

גדול השלום

אגרות מרתקות מאדמו"ר הזקן בתקופת המחלוקת

ואף אם לפעמים יצא מפיהם דבר שלא כהוגן לשלוח את פיהם ולשונם בקדושי עליון, הבעש"ט ותלמידיו נ"ע אזי השומע יחוש לנפשו להרהר בתשובה שלימה על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו אשר לא לה' המה, כי הן הם גרמא בניזקין לגרום לדבר סרה על עבדי ה'

הנה מודעת זאת חומר עון המחלוקת ושנאת חנם. אשר על כן ראוי לכל החיל אשר נגע יראת ה' בלבו וחרד לדברו ליזהר מאד מהיות גורם או גורם דגורם בניזקין חס ושלום בתכלית הזהירות עד קצה האחרון, אשר נלאיתי נשוא להעלות במכתב נקודת לבבי האמיתית לעורר בלב כל סיעת מרחמינו אהבה גם לאנשים אשר לא מסיעתנו בכלל אהבת כל בני ישראל כמצווה עלינו.

אשר לזאת בשנה דאשתקד, אחר פטירת כ' הגאון החסיד ז"ל מווילנא, כתבתי אזהרה נוראה לכל סיעת מרחמינו שלא לספר אחר מטתו של ת"ח שום שמץ דבר דופי ושמצה, בלי שום הוראת היתר בעולם. אך הפעם עתה בצוק העתים שעברו עלינו למיחש מבעיא אולי הותרה הרצועה ח"ו, מחמת שאנשי ריבנו נתלים באילן גדול, החסיד המנוח ז"ל, ע"כ באתי להזהיר שנית באזהרה כפולה ומכופלת לכל סיעת מרחמינו הקרובים והרחוקים בכל מקומות מושבותם, בל יורו היתר לעצמם, לפתוח פה ולשון על כבוד התורה, כ' הגאון החסיד הנ"ל זללה"ה כי ידוע לנו בבירור שלא מאתו יצאו הדברים כבושים ח"ו לילך עמנו בגדולות, וכל ימי חייו לא יצא המכשלה והשגגה מלפני השליט ח"ו.

וגם לרבות שארי ת"ח וכל לומדי תורה יראת ה' הקטנים עם הגדולים שאינם מסיעת מרחמינו, חלילה וחלילה ליתן בהם שום שמץ דופי ח"ו, לא בדיבור ולא במעשה רבא או זוטא ח"ו.

ואף אם לפעמים יצא מפיהם דבר שלא כהוגן בעיני ובעיני סיעת מרחמינו, לשלוח את פיהם ולשונם בקדושי עליון, הבעש"ט ותלמידיו נ"ע אזי השומע יחוש לנפשו להרהר בתשובה שלימה על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו אשר לא לה' המה, כי הן הם גרמא בניזקין לגרום לדבר סרה על עבדי ה', אשר אנחנו מכונים בשם הסרים למשמעתם והולכים בעקבותיהם, ולכן הם סובלים עבורנו ואת פושעים נמנו, להיות בחבורתם נרפא לנו. וכזכר זאת יתמרמר לב השומע ויהיה לבו נשבר בקרבו, ולא ירום לבבו להרחיב פה ולשון על מוציאי דבה, כי כל העם בשגגה וה' יסלח להם.

עוד זאת אדרוש ואבקש מאתם, להרגיל את לבם לאהוב את כל אחד מבני ישראל אף אם אינו מסיעת מרחמינו ולדונם לכף זכות, כי באמת לאמיתו כל ישראל כאחים ממש ועל כולם נאמר בנים אתם לה' אלקיכם, ובין כך ובין כך קרואים בנים. ובודאי כשהם נוטרים שנאה בלב כל אחד ואחד על שכנגדנו הוא למורת ועצבון לרוח קדשו אביהן שבשמים. בכן מי שנגע יראת שמים בלבו, לקיים מ"ש ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם כמים הפנים אל הפנים, גם בודאי גם מהם יפול הקנאה והתחרות מלבם, וה' שלום ישים בלב כל ישראל שלום ואחוה וריעות, וכל אחד יבא על מקומו בשלום.

ונאמן עלי אבא שבשמים כי כל הדברים הנ"ל הן באמת לאמיתן ולא לפנים מפני היראה ח"ו. כי באמת כבר יצא לאור צדקנו ומשפטנו כצהרים.

והנה מובטחני בסיעת מרחמינו האמיתיים שדברי אלה המעטים יקבלו ברצון, ולא יפול דבר אחד מדברי הנ"ל ארצה ח"ו. אך להיות שרבו החונפים והצבועים שמתדמים במעשיהם לסיעת מרחמינו ונדמה להם שמחניפים לסיעת מרחמינו בזה שדוברים סרה על יראי ה' שאינם מסיעת מרחמינו או על שאר ההמון, לזאת הנני מטיל גודא רבא על כל מי שישמע מסיעת מרחמינו דבר סרה על אחד מהלומדים או היראים שאינם מסיעת מרחמינו אפילו בדרך שחוק ובדיחותא, מחויב להודיע לי במכתב בכדי שאדע איך להתנהג עמו להתרחק מעל גבולי, ואל יבא עדי. ולהשומעים יונעם ותבא עליהם ברכת טוב.

(אגרות קודש אדמו"ר הזקן עמוד ק)

ידוע שבכללות אנ"ש השומעים מילי דחסידות בעירנו יש אשר אינם מקיימים מה ששומעים כראוי כמו שאפשר להם לפי מוחם ולבם הטהור מחמת עצלותם לטרוד ולהטריד מוחם בעיון תפלה ערב ובוקר מדי יום ביומו.. והנה מזה נתעורר עלינו מקטרגים... אך מה עושה הקב"ה החפץ בהצדקנו ורוצה בקיומנו הוא מעמיד מקטרגים למטה המקטרגים בשקרים גדולים עד שלגבי השקרים ההם נקראת שפת אמת ואז תכון לעד

עליכם לקיים עצת ה' בפי עבדיו דום לה' כו' שומעים חרפתם כו'. ואף שפערו פיהם עלי ועל כל הנלוים. הנה אם הייתי זוכה להיות מעבדי ה' באמת הרי כבר אמרו דיו לעבד כו'.

ומכש"כ וק"ו ביודע א"ע ומכיר מקומו. ואדרבה בזאת תתנחם נפשם, כאשר גם אני נתתי שמחה בלבי, מעת שמעתי שהם מגזמים בשקרים גדולים יותר מכפי שהדעת טועה, בהוציאם עלינו שם רע "כת ש"ץ ימש"ו" וכה"ג, אשר כל השומע יצחק להם, וכל בית ישראל מקטן ועד גדול מכירים כי שקר בימינם, רק שפתם אתם כו' יכרת ה' כו'.

ובזאת נראה בעליל כי האמת אתנו וחפץ ה' בנו לצדקינו ולקיים בנו כמ"ש שפת אמת תכון לעד ועד ארגיע לשון שקר אשר אין לו רגלים ויפול במהרה אי"ה. והענין, כי ידוע שבכללות אנ"ש השומעים מילי דחסידות בעירנו, יש מהם הרבה אשר אינם מקיימים מה ששומעים כראוי ונכון כדבעי כמו שאפשר להם לפי מוחם ולבם הטהור, מחמת עצלותם לטרוד ולהטריד מוחם בעיון תפלה מעומקא דליבא ערב ובוקר מדי יום ביומו, רק בדילוג יום או יומים כו'. ומודעת זאת שע"ז נאמר והגד לעמי פשעם, ששגגתם נעשו להם כזדונות, מאחר שטעמו והתבוננו בגדולת א"ס ב"ה ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין כו' וכמ"ש בלקוטי אמרים באריכות והנה מזה נתעורר עלינו מקטרגים למעלה, וכאשר נתנה רשות לקטרג, יש פתחון פה לבעל דבר לחלוק ולקטרג לבטלם מעבודתם שבלב לגמרי, וכמארז"ל אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כו'. אם תעזבני יום כו'. והטעם עפמ"ש שפת אמת תכון לעד ומכלל הן אתה שומע לאו, כשלא תכון לעד, רק בדילוג ולעתים.

אך מה עושה הקב"ה החפץ בהצדקנו ורוצה בקיומנו, הוא מעמיד עליהם מקטרגים למטה המקטרגים עליהם בשקרים גדולים, עד שלגבי השקרים ההם נקראת שפת אמת, ואז תכון לעד. ולזאת יש להם לקבל באהבה ובשמחה רבה, כי נכון יהיה לבם בטוח בה' כי לא יעזוב את חסידיו כו'.

ואי לזאת שישו ושמחו בה', בכל לב ונפש, ולעשות יום משתה ושמחה בח"י אייר הבעל"ט, יום הילולא דרשב"י, אשר אנו שותים טפה דתמצית כו', להלל ולרון בשירות ותשבחות לה' מספר ת(הי)לים כגון תהלה לדוד וכה"ג אך לא בהוללות ושכרות ח"ו. ונכון יהיה לבם בטוח בה' אחד האמת.

(בית רבי עמוד 50, ספר התולדות אדמו"ר הזקן חלק ב' עמוד 584)

עיינותיך

עיינותיך
למחשבת חב"ד

עיינותיך
למחשבת חב"ד

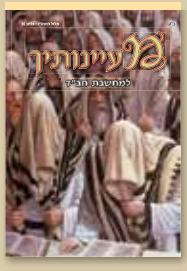
עיינותיך
למחשבת חב"ד

עיינותיך
למחשבת חב"ד
שלוש סוגות וארבע כוסות
על אכילת מצה
אחד תכם ואחד רשע
סיפורים מקוריים

עיינותיך
למחשבת חב"ד
היעד הסופי של ההשתכה
אהבה ודביקות בני לאור החסידות
נשמעה אור מחדש"ר מרוקו
הכנת עזרות הלכה למעשה

עיינותיך
למחשבת חב"ד
חנוכת יהדות הלכה למעשה

עיינותיך
למחשבת חב"ד

עיינותיך
למחשבת חב"ד
הילולא דרבי

עיינותיך
למחשבת חב"ד

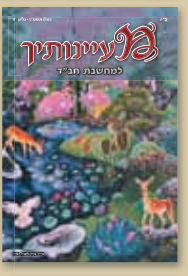
עיינותיך
למחשבת חב"ד

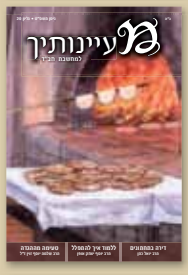
עיינותיך
למחשבת חב"ד

עיינותיך
למחשבת חב"ד
איך להתפלל

עיינותיך
למחשבת חב"ד
אלול
תשובה

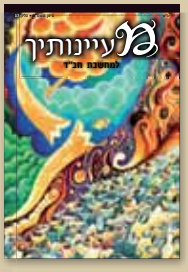
עיינותיך
למחשבת חב"ד

עיינותיך
למחשבת חב"ד

עיינותיך
למחשבת חב"ד
ספר התניא

עיינותיך
למחשבת חב"ד

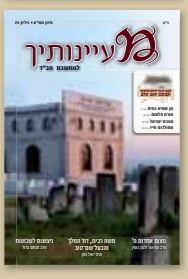
עיינותיך
למחשבת חב"ד

עיינותיך
למחשבת חב"ד
שאלת בן המלכ
שלוכת רים
מעין לרעוונך על פי דרכו
המשיחות ומורת המקבלה
הרעיונות של ר"מ אדין"

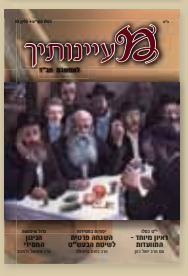
עיינותיך
למחשבת חב"ד

עיינותיך
למחשבת חב"ד

עיינותיך
למחשבת חב"ד
הילולא דרבי